

UUTTA OPPILASHUOLTOKÄYTÄNTÖÄ LUOMASSA

Tutkimus koulukuraattoreiden, -terveydenhoitajien ja

-psykologien yhteistyöstä

Sirpa Dyster
Maisteritutkielma
Sosiaalityö
Jyväskylän yliopisto/
Kokkolan yliopistokeskus
Chydenius
Kevät 2019

TIIVISTELMÄ

UUTTA OPPILASHUOLTOKÄYTÄNTÖÄ LUOMASSA

-tutkimus koulukuraattoreiden, -terveydenhoitajien ja –psykologien yhteistyöstä

Sirpa Dyster

Sosiaalityö

Pro gradu-tutkielma

Jyväskylän yliopisto/Kokkolan yliopistokeskus Chydenius

Ohjaaja: Aila-Leena Matthies

Kevät 2019

Sivumäärä 61

Tämän sosiaalityön pro gradu-tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia miten koulun erityistyöntekijät, koulukuraattori, -terveydenhoitaja ja –psykologi kokevat yhteistyönsä muuttuneen uuden oppilashuoltolain 2014 myötä. Tutkimus tarkastelee miten erityistyöntekijöiden yhteistyö on muotoutunut uuden lain voimaantulemisen jälkeen. Laki velvoittaa painottamaan yhteisöllistä oppilashuoltoa yksilöllisen oppilashuollon sijaan ja se on kaikkien koulussa työskentelevien aikuisten vastuulla. Oppilashuoltoa on toteutettu Suomessa kouluissa jo pitkään ja sen ohjaama lainsäädäntö muuttunut ja tarkentunut. Uusi lainsäädäntö edellyttää moniammatillista otetta oppilashuoltotyössä, mikä on lisännyt kuraattoreiden, terveydenhoitajien ja psykologien yhteistyötä.

Tutkimuksen aineisto on kerätty lähettämällä sähköpostikyse Vaasan, Mustasaaren ja Laihian kuraattoreille, terveydenhoitajille ja psykologeille. Kaikki heistä tekevät oppilashuoltotyötä koulussa päivittäin ja siten uusi voimaantullut laki kosketti heitä kaikkia. Teoreettisena viitekehyksenä on käytetty Derek Layderin teoriaa sosiaalisen maailman eritasoista, johon kuuluu mikro-, meso- ja makrotaso. Koulun oppilashuoltotyö on yksilöllistä, mikrotasolla tapahtuvaa työtä, mesotasolla tapahtuvaa moniammatillista ja yhteisöllistä työtä, mutta sitä ohjataan makrotasolta yhteiskunnallisella lainsäädännöllä. Kaikki nämä tasot ovat vuorovaikutuksessa keskenään.

Tutkimuksessa ilmeni, että uutta lakia ja sen painotusta yhteisöllisyyteen, pidetään hyvänä. Työntekijät kokevat ennaltaehkäisevän työn mielekkäänä. Toisaalta he kokevat, että yksilöllisen työn määrä ei ole vähentynyt eikä tiedonkulku toimi aina parhaalla mahdollisella tavalla. Pelkona on, että oppilaita ”putoaa haavista”, kun tietoa ei saa tarpeeksi nopeasti ja riittävästi työntekijältä toiselle.

Avainsanat: oppilashuoltolaki, koulukuraattori, koulupsykologi, kouluterveydenhuolto

SISÄLTÖ

1. JOHDANTO.....	1
2. TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT.....	2
3. MITÄ ON OPPILASHUOLTO?.....	4
3.1 Oppilashuollon taustaa.....	7
3.2 Lakimuutoksen taustatekijöitä.....	13
4. YKSILÖLLINEN JA YHTEISÖLLINEN OPPILASHUOLTO.....	16
4.1 Yksilöllinen oppilashuoltotyö.....	17
4.2. Mitä yhteisöllisyys on?	18
4.3 Yhteisöllinen oppilashuoltotyö.....	19
5. MONIAMMATILLISUUS OPPILASHUOLLOSSA.....	22
5.1 Koulukuraattori.....	22
5.2 Koulupsykologi.....	23
5.3 Kouluterveydenhuolto.....	24
5.4 Yhteistyö.....	24
6. TEOREETTINEN VIITEKEHYS.....	25
7 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	28
7.1 Laadullinen tutkimus.....	28
7.2 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys.....	29
7.3 Aineiston analyysi.....	30
7.4 Tutkimustehtävä.....	30
7.6 Tutkimusaineiston kerääminen.....	32
8. TUTKIMUSAINEISTO.....	33
8.1 Oppilashuoltotyön muutokset.....	33
8.2 Yhteistyö erityistyöntekijöiden kanssa.....	35
8.3 Perheiden kanssa tehtävä työ.....	36
8.4 Yhteistyön muutokset.....	37
8.5 Yhteiskunnalliset muutokset.....	39
8.6 Lain myönteiset muutokset.....	40
8.7 Lain kielteiset muutokset.....	41
8.8 Muuta aiheesta.....	43
9. TUTKIMUSTULOKSET.....	44
10. JOHTOPÄÄTÖKSET.....	47
LÄHTEET	
LIITTEET	

KUVIOT

Kuvio 1. Oppilashuollon palvelut

Kuvio 2. Oppilashuollon kokonaisuus

1 JOHDANTO

”Opiskeluhuollolla tarkoitetaan opiskelijan (oppilaan) hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa oppilaitosyhteisössä. Opiskeluhoitoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä koko oppilaitosyhteisöä tukevana yhteisöllisenä opiskeluhoitona.” (OHL 2014 3 §)

Uusi oppilashuoltolaki astui voimaan 1.8.2014 ja se on tuonut käytännön työhön uusia haasteita ja työmuotoja. Mahkonen (2014) kirjoittaakin, että uusi oppilashuoltolaki ei ole vanhaa oppilashuoltolakia koskeneita säännöksiä täydentävä säädös, vaan uusi laki, joka osin kumosi vanhat määräykset (Mahkonen 2014 31). Pro gradussa tutkitaan miten koulun erityistyöntekijät (kuraattorit, kouluterveydenhoitajat ja koulupsykologit) ovat kokeneet lain tuomat velvollisuudet ja muutokset. Miten uusi laki on muuttanut erityisesti näiden ammattiryhmien yhteistyötä?

Viitekehyksenä käytetään Derek Layderin teoriaa sosiaalisen maailman jakautumisesta mikro-, meso- ja makrotasoon. (Alho 2014 luennot) Koulussa tehtävä sosiaalityö on monikerroksista. Yhteiskunnallisesti se on tärkeää ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä, mikä tapahtuu kouluympäristössä (Pippuri 2015 19.) Oppilaat viettävät suurimman osan ajastaan koulussa, jossa heidät on suhteellisen helppo tavoittaa ja kuraattori toimii samassa ympäristössä kuin oppilaat. Koulussa tehtävä sosiaalityö koskettaa myös koko kouluyhteisöä. Se haastaa myös opettajat ja muun henkilökunnan huomioimaan oppilaiden tilannetta kokonaisvaltaisesti. Uuden lain mukaan jokainen kouluyhteisössä työskentelevä on velvollinen osallistumaan yhteisölliseen oppilashuoltoon, mikä nähdään juuri ennaltaehkäisevänä työnä, kouluviihtyvyytenä ja oppilaiden osallistamisena. Lopulta on kyse myös aina oppilaan itsensä ja perheen kanssa tehtävästä henkilökohtaisella tasolla tapahtuvasta työstä, joka toteutuu henkilökohtaisissa tapaamisissa ja kontakteissa. Laissa sanotaankin selvästi, että oppilashuolto toteutetaan yhteistyössä oppilaan ja hänen huoltajiensa kanssa. (OHL 2014 18 §) Lisäksi oppilashuolto peilaa koulussa myös yhteiskunnallisia muutoksia, sen tarpeita ja lainsäädäntöä.

Sinko (2004) kirjoittaa oikeudellistumisesta, jolla tarkoitetaan jonkin yhteiskunnallisen ilmiön, asian tai alueen tulemistä tai muuttumista oikeudelliseksi, saattamista oikeudellisen sääntelyn piiriin ja oikeudellisen ratkaisutoiminnan kohteeksi (Sinko 2004 46.) Uusien ongelmien ratkaisuvaihtoehdot löytyvät uudesta sääntelystä, laeista ja valvonnasta. Näin on käynyt uuden lain myötä myös oppilashuollossa. Työtä säännellään nyt tiukasti uudella lailla. Sinkon (2004) mukaan tämä sama ilmiö on ollut nähtävissä jo lastensuojelutyössä.

Sinkon (2004) mukaan oikeudellistuminen voidaan nähdä myös positiivisena asiana, voimavarana, jos sitä tulkitaan oikeuden perinteisten tehtävien kautta. Se voi tällöin tarjota yksilölle suojaa mielivaltaa ja vallankäyttöä vastaan ja taata oikeudenmukaisuuden (Sinko 2004 53). Toisaalta Sinko myös kyseenalaistaa oikeuden toteutumisen asiakkaan kannalta. Hän kirjoittaa esimerkiksi ”oikeanlaisesta” dokumentoinnista, jota työntekijän pitää noudattaa, mutta vaarana on se, että työskentely asiakkaan kanssa ei sinällään välttämättä turvaa asiakkaan oikeuksia, mutta ”oikeanlaisella” kirjaamisella asiaan ei päästä kiinni (Sinko 2004 95). Uusi oppilashuoltolaki säätelee tarkasti koulussa tehtävää oppilashuoltotyötä. Sinko (2004) pohtiikin, kumpaa asiantuntijuutta työntekijä enemmän tarvitsee, juridista vai sosiaalista (Sinko 2004 106.)

Tutkimani aihe koskettaa myös itseäni, koska toimin yksityisessä koulussa kuraattorina. Vaikka laki on ollut voimassa jo kohta 5 vuotta, huomaamme terveydenhoitajan ja psykologin kanssa tuon tuosta pohtivamme, kuinka lain mukaan toimia oikein ja mitä tietoa toiselle työntekijälle saa antaa ja mitä ei. Koulun erityistyöntekijöiden (kuraattori, terveydenhoitaja ja psykologi) työn sisältöön ja yhteistyöhön laki on vaikuttanut varmasti eniten. Lain mukaan konsultoida saa oppilaasta, mutta missä menee konsultoinnin ja tiedonsiirron raja, varsinkin, kun molemmat osapuolet tietävät kenestä oppilaasta on kyse. Edelleen rajan veto pedagogisen tuen ja oppilashuollon välillä on kokemukseni mukaan veteen piirretty. Näistä lähtökohdista lähdin aihetta tutkimaan.

2. TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT

Tutkimuksen tarkoitus on selvittää, miten oppilashuoltotyö on uuden lain myötä muuttunut ja muuttanut mahdollisesti myös työkäytänteitä kuraattorin, kouluterveydenhoitajan ja koulupsykologin välisessä yhteistyössä ja minkälaisia uusia työmenetelmiä uusi oppilashuoltolaki on tuonut oppilashuoltoon vai onko se tuonut ylipäänsä uusia menetelmiä. Itse kuraattorina halusin selvittää miten kuraattori, koulupsykologi ja terveydenhoitaja kokevat uuden lain mukaisen yhteistyön ja miten he kokevat uuden lain tuomat juridiset velvoitteet. Laki, joka tuli voimaan 1.8.2014, on selvä vedenjakaja oppilashuollossa (ennen ja jälkeen lain) ja se edellyttää valtakunnallisesti kuraattori- ja psykologipalveluja oppilaitoksiin, nykyisin myös ammattiopistoihin. Koska aikaisemmin kouluissa on kokoontunut suurehkojakin oppilashuoltoryhmiä keskustelemassa yksittäisen oppilaiden asioista, on uudessa laissa määritelty tarkasti, mikä oppilashuoltoryhmän tehtävä on. Nykyisin sen tehtävänä on nimenomaan yhteisöllisen oppilashuollon kehittäminen ja toteuttaminen. Olen tietoisesti rajannut oppilashuoltotyöstä pois opettajat ja rehtorit, vaikka uusi laki velvoittaa kaikki aikuisia oppilaitoksessa tekemään oppilashuoltotyötä. Perustelen päätöstä sillä, että kuraattori, terveydenhoitaja ja koulupsykologi ovat koulussa erityistyöntekijöitä, kun taas opettajat edustavat koulun pääasiallista pedagogista tehtävää eli opettamista ja kasvatustyötä yleensä. Uusi oppilashuoltolaki astui voimaan 1.8.2014. Sen tarkoituksena oli kerätä yhden lain alle kaikki hajallaan olevat lait koskien oppilashuoltoa. Oppilaitosten oppilashuoltoa on toteutettu hyvin eritasoisesti eri puolella Suomea. Syynä siihen ovat olleet mm. kuntien käytössä olleet resurssit. Pienissä kunnissa kunnan ainoa sosiaalityöntekijä on saattanut olla myös kunnan ainoa koulukuraattori. Suurissa kunnissa kuraattorilla sitä vastoin saattaa olla jopa 1000 oppilasta hoidettavanaan ja näin ollen koulun oppilashuoltotyö on painottunut yksilötyöhön ja on ollut ”tulipalojen sammuttelua.” Myös koulupsykologeista on pula. Vaasassa tätä kirjoittaessani on 3 koulupsykologin paikkaa auki. Työ on usein uuvuttavaa ja yksinäistä eikä paikkoja ole helppo saada täytetyksi. Uuden lain myötä oppilashuollon järjestämisestä on tullut kunnille velvollisuus ja oppilaalla on oikeus päästä esimerkiksi kuraattorin puheille 7 päivän sisällä siitä, kun oppilas on ilmaissut halunsa tavata kuraattorin.

3. MITÄ ON OPPILASHUOLTO?

Oppilashuollolla tarkoitetaan oppilaan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa oppilaitosyhteisössä (OHL 2014 3 §). Oppilashuollon tehtävä on siis ennaltaehkäistä ongelmien syntyä ja tukea koko oppilaitosyhteisöä ja yksittäisiä oppilaita yhteisöllisen oppilashuollon kautta. Painopiste uudessa laissa onkin siirtynyt yksilöllisestä oppilashuollosta yhteisölliseen. Koulussa toteutettava sosiaalityö yhdessä oppilaitoksen ja kouluterveydenhuollon ja koulupsykologien kanssa tukee ja edistää oppilaiden ja oppilaitosyhteisön hyvinvointia. Näin tuetaan samalla kokonaisvaltaista oppimista (STM 2013 79.) Koulun arki voi olla hyvin hektistä. Oppilaat tulevat monista eri taustoista ja oman kokemukseni mukaan, oppilailla on valtava aikuisen nälkä. Samassa luokassa voi olla maahanmuuttajataustaisia oppilaita, joilla ehkä kielitaidon vuoksi on erilaiset haasteet kuin nuorella, jonka huoltaja kärsii mielenterveysongelmista. Oppimisvaikeuksista kärsivät oppilaat on inklusion nimissä siirretty yleisopetuksen luokkiin, mikä ajatuksena on hyvä ja kaunis, mutta tarvittava tuki opettajille on jäänyt luokan ulkopuolelle. Nuorten haasteet purkautuvat kuitenkin koulussa usein näkyvällä tavalla. On esim. kouluhaluttomuutta, mielenterveysongelmia, toivottomuutta, peli- ja päihdeongelmaa ja huolta omasta tulevaisuudesta ja pärjäämisestä. Näihin kaikkiin haasteisiin kuraattori, psykologi ja terveydenhoitaja pyrkivät moniammatillisesti verkostuen vastaamaan päivittäin. Palvelujen tarve ei ole vähentynyt mihinkään, vaan päinvastoin. Kouluterveyskyselyn 2017 mukaan etenkin koulupsykologin ja koulukuraattorin vastaanotolle on edelleen vaikea päästä. Koulu-uupumusta kokee 14 prosenttia 8–9-luokkalaisista, ja joka kolmas toisen asteen opiskelija on huolissaan mielialastaan. Viimeaikaisten selvitysten mukaan myös ryhmäkoot ovat kasvussa, eikä opetusta ja erityisopettajan tukea ole tarjolla riittävästi. Oppimistulosten ero peruskoulussa heikoimmin ja parhaiten pärjäävän kymmenyksen välillä on suurentunut niin, että se vastaa jo yhden lukuvuoden oppimäärää. Vaille riittävää lukutaitoa jää 11 prosenttia perusasteen päättävistä nuorista (Talentia 2019).

Pippurin (2015) mukaan koulun sosiaalityöllä tarkoitetaan tehtävää, jota erityisesti koulukuraattori toteuttaa oppilashuollon psykososiaalisena tehtävänä. Koulukuraattoripalvelujen tarkoitus on ehkäistä ja poistaa oppilaiden kehitykseen liittyviä sosiaalisia ja psyykkisiä vaikeuksia osana oppilashuoltoa. Lisäksi edistetään koulun ja kodin välisen yhteistyön kehittämistä. Pippuri 2015 kirjoittaa, että hyvin toimivat oppilashuoltopalvelut (ml. koulun sosiaalityö) ovat keskeinen tekijä ehkäisemässä lapsen ja perheen päätymistä lastensuojelun asiakkuuteen. Yhteistyö viranomaisten kanssa on tärkeää.

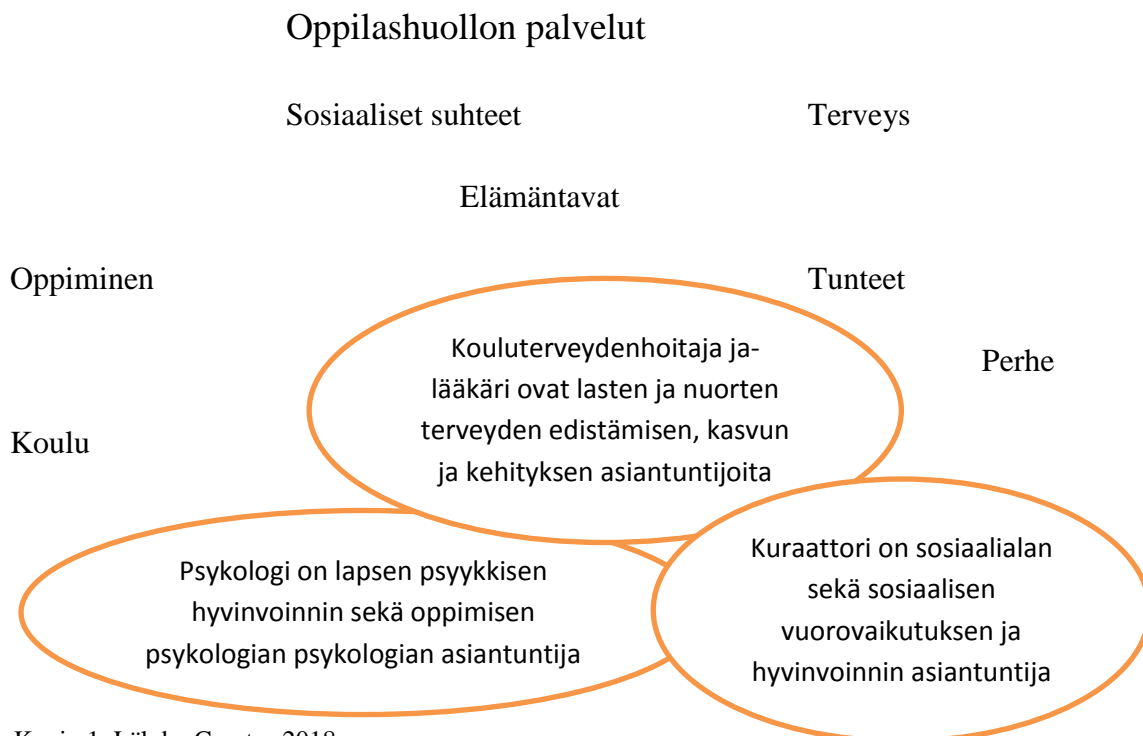
Oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa (1287/2013) on säädetty yhteistyöstä viranomaisten välillä. Oppilashuolto tulee järjestää opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen yhteistyössä siten, että oppilashuollosta muodostuu kokonaisuus. (Pippuri 2015 19-20.) Koulun sosiaalityö on myös laajaa yksilökohtaista sosiaalityötä. Kuraattorit auttavat sosiaalityön keinoin yksittäisiä oppilaita, joilla on koulunkäynnissään tai elämäntilanteessaan ongelmia. Yksilöllisen asiakastyön lisäksi kuraattorin tehtäviin kuuluvat opetussuunnitelman mukainen oppilashuoltotyö, eri ryhmien kanssa työskentely sekä yhteistyö eri viranomaisen ja tahojen kanssa. Kuraattorin tehtävä on tuoda sosiaalityön asiantuntemusta yhteisölliseen oppilashuoltoon, jonka avulla edistetään jokaisen oppilaan hyvinvointia. Koulun sosiaalityö tarjoaa oppilaille tukea heidän omassa kehitysympäristössään, mikä antaa mahdollisuuden ennaltaehkäisevään työotteeseen sekä varhaiseen auttamiseen. (emt. 2015 1.) Gråsten-Salonen & Mehtiö (2014) kirjoittavat, että koulukuraattorin tehtävänä on sosiaalityön keinoja käyttäen tukea oppilaiden hyvinvointia, myönteistä kokonaiskehitystä sekä hyvinvoinnin edistämistä kouluyhteisössä. Työ on jatkuvaa yhteistyötä vanhempien, opettajien ja muiden oppilaiden psykososiaaliseen verkostoon kuuluvien kanssa. (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2014.)

TE-palveluiden ammattinetti taas kuvaa koulukuraattorin roolia ehkäisevänä lastensuojelutyöntekijänä. Hänen tehtävänä on auttaa oppilaita koulunkäynnissä, ihmissuhteissa ja omaan kasvuun ja kehitykseen liittyvissä asioissa. Kuraattori toimii myös koko kouluyhteisön tukijana ja yhteistyökumppanina.

Edelleen kuraattori on koulussa sosiaalialan asiantuntija. Hänen tehtäviinsä kuuluu tiivis yhteistyö perheiden ja huoltajien kanssa sekä tämän yhteistyön kehittäminen. Yhteisöllisen oppilashuollon toteuttaminen, luokan työilmapiirin ja työrauhan ylläpitäminen kuuluu myös kuraattorin työnkuvaan (TE-palvelut, ammattinetti 2017).

Oppilashuoltoryhmällä tarkoitetaan moniammatillista työryhmää, joka toteuttaa ja koordinoi koulussa oppilashuoltotyötä. Psykososiaalisella oppilashuollolla tarkoitetaan lähinnä koulukuraattorin ja koulupsykologin toteuttamaa oppilashuoltotyötä. Oppilashuollon tavoitteena on oppilaiden ja opiskelijoiden hyvinvoinnin, myönteisen kokonaiskehityksen, koulunkäynnin tai opiskelun tukeminen sekä hyvinvoinnin edistäminen koulu- ja oppilaitosyhteisössä.

Tarkoitus on antaa valmiuksia jatko-opintoihin ja mahdollisuuksia toimia yhteiskunnassa. Koulukuraattorin tehtävät koostuvat asiakastyöstä, opetus suunnitelman mukaisesta oppilas- ja opiskelijahuoltotyöstä, verkostotyöstä sekä yhteistyöstä eri viranomaisten ja muiden tahojen kanssa. Oppilashuoltotyössä toimivat myös koululääkäri, kouluterveydenhoitaja ja lisääntyvästi myös mielenterveysohitajat (kunnat.net 2014). Oppilashuollon palveluja voisi kuvata seuraavalla kaaviolla.

Kuvio 1. Lähde: Curator 2018

3.1 Oppilashuollon taustaa

Wallin (2011) on kirjoittanut, että Suomessa koulussa tehtävän sosiaalityön historia on hyvin kirjavaa. Hänen mukaansa kouluhyvinvoinnin, oppilashuollon ja koulusosiaalityön kehittyminen liittyy koulun ja yhteiskunnan suuriin muutoksiin (Wallin 2011 33.) Koulussa tehtävä sosiaalityö oli aluksi kasvatusneuvoloiden tekemää työtä, jossa pääpaino oli kasvatuksellisessa näkökulmassa. Vuonna 1921 voimaan tulleen oppivelvollisuuslain myötä Mannerheimin Lastensuojeluliitto aloitti kasvatusneuvolatyön kouluun sopeutumattomien ja kykenemättömien lasten parissa. Vuonna 1958 voimaan tullut kansakoululaki velvoitti opettajaa huolehtimaan erityisoppilaiden jälkihuollosta koulun lopettamisen jälkeen. (Wallin 2011 42.) 1960-luvulla alettiin lisätä nimenomaan sosiaalialan henkilöstöä kouluihin. Ensimmäinen koulukuraattorin virka perustettiin Kotkaan vuonna 1966 (emt. 43.)

Koulu, jota ylläpiti ensin kirkko, on kehittynyt vuosisatojen saatossa peruskouluksi ja jokaisella Suomessa asuvalla lapsella ja nuorella on oppivelvollisuus, vaikka olisi kyse maahanmuuttajataustaisesta tai kehitysvammaisesta lapsesta ja nuoresta. Sosiaalista, fyysistä ja materiaalista tukea on lisätty kouluissamme vähitellen. Kouluterveydenhuollon ja ilmaisen kouluruokailun avulla on haluttu ulottaa huolenpito kaikkiin ikäluokkiin sosiaalisesta yhteiskuntaluokasta huolimatta (Backlund 2007 89.) Vuonna 1973 tehtiin mittava oppilashuoltokomitean mietintö, jonka tarkoitus oli suunnitella koulussa tehtävää ja toteutettavaa sosiaalityötä. Koulu alkoi moniammatillistumaan, kun oppilaiden oppimiseen ja sosiaaliseen tukeen tähtäävät toimenpiteet vahvistuivat. (Wallin 2009 34-35.)

Sipilä-Lähdekorpi (2004) kirjoittaa, että koulukuraattorityö on kehittynyt kasvatuksen ja koulutuksen lähtökohdista. Siten se on heijastanut myös yhteiskunnallisia muutoksia, jotka ovat vaihdelleet yhteiskunnan muuttuessa. Kasvatustiedettä painottava varhainen ammattinimike 'koulunkäynnin valvoja' kertoo työn pedagogisesta painotuksesta. (Sipilä-Lähdekorpi 2004:28). Joissakin Euroopan maissa, kuten Saksassa koulukuraattorityö on yhteydessä sosiaalipedagogiikkaan (Karlheinz Thimm 2012 14-15).

Lainsäädännön puute on Suomessa kuitenkin hidastanut koulussa tehtävän sosiaalityön kehittymistä. Vasta vuonna 1983 tuli voimaan asetus, joka määritteli ylipäänsä sosiaalityöntekijän kelpoisuusehdot, mutta asetuksessa ei otettu kantaa koulussa työskentelevän

sosiaalityötä tekevän kelpoisuuteen. Vuonna 1990 voimaan tullut lastensuojelulaki velvoitti kuntia huolehtimaan oppilaiden psykososiaalisesta tuesta. Koulusosiaalityöntekijän rooliksi tuli toimia sosiaalialan asiantuntijana koulussa ja tehdä viranomaisyhteistyötä vanhempien ja muun verkoston kanssa (Wallin 2011 46.) Koulujen lainsäädäntöä uudistettiin jälleen vuosina 1998-99, mutta selkeää lainsäädäntöä ei oppilashuollon osalta saatu aikaiseksi. (emt. 47.)

Jauhiainen (2001) kirjoittaa, että oppilashuolto voidaan jakaa kolmeen pääkauteen: nälkä- ja tautipolitiikan kauteen (1860-1920), rakentamisen kauteen (1920-1960) ja psykososiaalisen oppilashuollon kauteen (1960-) (Jauhiainen 2001 67.)

Mahkosen (2014) mukaan ei voida kuitenkaan osoittaa jonkun kauden alkaneen juuri tiettyinä vuosikymmeninä, vaan kaudet ovat sijoittuneet osittain päällekkäin. Vaikka uusi oppilashuoltolaki tuli voimaan 1.8.2014, ei voida sanoa, että koko Suomessa olisi juuri tiettyinä päivänä alkanut täysin uusi aikakausi oppilashuollossa. Syynä voivat olla edelleen mm. kuntien erilaiset resurssit toteuttaa lakia eikä sitä välttämättä ole siten käytännössä kaikkialla noudatettu (Mahkonen 2014 26.)

Sipilä-Lähdekorpi (2004) tutkii, mitä koulukuraattorin työ suomalaisessa yhteiskunnassa on peruskoulun yläluokilla ja miten se on syntynyt ja kehittynyt yhteiskunnan muutoksessa (Sipilä-Lähdekorpi 2004 67.) Tutkimuksesta käy ilmi, että työ on ollut ”hirveesti tekijänsä näköistä” eli työntekijöiden painopistealueet ovat olleet hyvinkin erilaisia. Alussa ei ole ollut välttämättä ymmärrystä siitä, että työ on sosiaalityötä. Oman työn rajaaminen on saattanut olla ja saattaa olla yhä edelleen myös haastavaa. (Sipilä-Lähdekorpi 2004 91.) Kun vuonna 1990 säädettiin laissa koulun psykososiaalisesta työstä, kunnat saattoivat hakea toimintaan valtionosuutta. (emt. 104.) Kuntien oli lain mukaan ”järjestettävä koululaitoksen piirissä oleville oppilaille riittävä tuki ja ohjaus sekä muut tarpeelliset toimet koulunkäyntiin ja oppilaiden kehitykseen liittyvien sosiaalisten ja psyykkisten vaikeuksien poistamiseksi sekä koulun ja kotien välisen yhteistyön kehittämiseksi” (LSL 139/9.2.1990 7§). Lainsäädännön myötä myös koulukuraattorien ammatti-identiteetti on lähtenyt selkiytymään.

Sipilä-Lähdekorpi (2004) käsittelee postmodernia aikaa, sen vaikutusta sosiaalityöhön ja erityisesti koulussa tehtävään sosiaalityöhön (Sipilä-Lähdekorpi 2004 60-64.) Yhteiskunnan tarpeet ja muutokset ovat näkyvillä myös koulussa. Erityisesti postmoderni näkyy koulussa minän rakentumisessa ja yksilön identiteetissä. Minuuden rakentamisesta on tullut lähinnä minuuden koostamista, eikä identiteetin rakentamisella ole enää selkeää päämäärää (emt. 52.)

Koulussa tehtävään sosiaalityöhön on otettu mallia Ruotsista, missä koulusosiaalityöntekijät ovat toimineet kouluissa jo 1940-luvulta lähtien. 1960-luvun lopulla Ruotsissa jokaisella yläkoululla toimi koulusosiaalityöntekijä (Wallin 2011 43-44; Baclund 2007 83.) Nykyisin Ruotsissa oppilashuolto, kouluterveydenhoito ja erityispedagogiset interventiot on niputettu yhden käsitteen, ”elevhälsan” (opiskelijaterveys) alle (Backlund 2007 22.)

Ruotsissa käsite ”elevhälsan” kattaa lääkinnällisen, psykologisen, psykososiaalisen ja erityispedagogisen tuen. Tukea on ohjattava oppilaalle koko peruskoulun ajan sitä tarvittaessa. Jokaisella ammattikunnalla on vastuu työskennellä oppilaiden ja oppilashuollon hyväksi sekä koulussa että sen ulkopuolella. Oppilashuolto tulee järjestää joka koulutasolla esikoulusta toiselle asteelle myös erityiskouluissa. Perusopetuslain mukaan oppilaalle tulee järjestää pääsy koululääkärille, kouluterveydenhoitajalle tai kuraattorille. (Socialstyrelsen 2016 7.) Suomen ruotsinkielinen opetussuunnitelma käyttää oppilashuollosta sanaa elevvård. (Utbildningsstyrelsen 2004 22-23.)

Koskela (2009) käsittelee oppilashuollon sisältöjä, toimintatapoja ja tavoitteita, jotka kirjattiin peruskoulun opetussuunnitelman perusteisiin vuonna 2006. Tutkimuksessa on haastateltu 15 opettajaa ja tuotu esiin niitä muutoksia, joita oppilashuolto edellyttää opettajan työssä. Opetussuunnitelman perusteissa 2004 oppilashuolto määrätään jokaisen koulussa työskentelevän aikuisen tehtäväksi. (Koskela 2009 16.) Vuoden 2004 opetussuunnitelman perusteissa oppilashuoltoa määritellään hyvinvoinnista käsin (OPH 2004 22). Myös uuden oppilashuoltolain mukaan sen tarkoitus on edistää opiskelijoiden oppimista, terveyttä ja hyvinvointia sekä osallisuutta ja ehkäistä ongelmien syntymistä (OHL 2014 2 §). Koskela määrittää tutkimuksessaan 4 erilaista hyvinvoinnin ulottuvuutta: yhteiskunnallinen hyvinvointi, koulujen hyvinvointi, perheiden hyvinvointi ja oppilaiden hyvinvointi (Koskela 2009 33-47.) Nämä kaikki ulottuvuudet liittyvät koulun oppilashuoltoon.

Koskelan (2009) mukaan opettajat eivät koe halua juurikaan osallistua oppilashuoltotyöskentelyyn vaan keskittyä opettamiseen. Tutkimuksessa kävi ilmi, että opettajat haluavat pysyä oppilaan yksityisasioiden ulkopuolella ja tätä perustellaan mm. oppilaiden tasavertaisella kohtelulla. (Koskela 2009 54.) Tämä on suoraan ristiriidassa jo vuoden 2004 opetussuunnitelman perusteisiin, jossa todetaan oppilashuollon olevan jokaisen koulussa työskentelevän aikuisen tehtävä. Koskelan (2009) mukaan osa opettajista sulki itsensä kokonaan oppilashuollon ulkopuolelle ja rajasi oman työnsä vain opettamiseen. (emt. 143-144.)

Yksi syy puuttumatta jättämiseen oli myös se, että oppilashuollon usein aiheuttama ylimääräinen työ opettajalle ei näy mitenkään palkkauksessa. (emt. 146.)

Backlund (2007) on Ruotsissa Tukholmassa väitellyt oppilashuollon resursseista, organisoinnista ja käytännöstä kouluissa. Väitöskirja jakautuu kahteen osaan: ensimmäisessä osassa aineisto on saatu puhelinhaastatteluilla ja koulun johtoa haastatteleamalla ja siinä kartoitetaan koulujen oppilashuoltoresursseja. Haastattelujen perusteella tuli esille, että lähes jokaisessa koulussa on kouluterveydenhoitaja, joka edustaa enemmistönä oppilashuoltohenkilökuntaa Ruotsin kouluissa (Backlund 2007 124.) Toinen osa tutkimuksesta koostuu oppilashuoltoryhmien tapauksista kahdesta peruskoulusta ja sen mukaan kuraattorit kertovat työstään ”ilman sääntöjä”, ts. koulukuraattorin työ on paljon vähemmän säänneltyä kuin esimerkiksi Suomessa. Koulukuraattoreiden ja koulupsykologien työnkuva määräytyy hyvin pitkälle oman persoonan mukaan, minkälaista työtä kukin haluaa tehdä (Backlund 2007 196.) Backlund (2007) kirjoittaa, että kuraattoreita on tutkittu Ruotsissa vähän ja suurin osa tehdyistä tutkimuksista ovat 1980-luvulta. Kuraattorin työtä kuvataan monitasoisena, joka sisältää koulun henkilökunnan tukemista, yhteistyötä muiden viranomaisten kanssa ja oppilaan kokonaisvaltaista tukemista (emt. 29.) Backlundin (2007) mukaan oppilashuolto on poliittisesti johdettua toimintaa. Poliittiset päätökset rajaavat koulujen toiminnan taloudellisia resursseja, lakeja ja kontrollia (emt. 48.) Näin ollen yhteiskunnalliset tilanteet ja muutokset heijastuvat myös koululaitokseen ja sitä kautta oppilashuoltoon.

Saksassa taas käsite koulun sosiaalityö on edelleen yksilöimättä ja työtä tehdään koulun ja nuorisotoimen kanssa yhdessä tavoitteena oppilaiden elämänhallinta. Kouluissa tehtävästä sosiaalityöstä käytetään erilaisia käsitteitä, kuten kouluun liittyvä sosiaalityö, nuorisososiaalityö, koulun sosiaalityö, nuorisotoimen sosiaalityö jne. Oppilaille tämä yhteistyö nuorisotoimen kanssa tuo kuitenkin sosiaalipedagogiset toiminnan muodot ja menetelmät kouluun. Kuraattorin rooli on työskennellä ennaltaehkäisevästi läheisessä suhteessa oppilaaseen. Hänen tehtävänsä on neuvoa, motivoida, edistää opetusta, suunnitella, koordinoida, verkostoitua ja pitää yhteyttä oppilaaseen, vanhempiin ja opettajiin. Hän toimii myös ennaltaehkäisevästi erilaisissa hankkeissa vaikeissa tilanteissa olevien oppilaiden kanssa, joilla on tuen tarve. (Karlheinz Thimm 2012 14-15).

Perttulan (2015) mukaan kuraattorilla on neljä erilaista roolia. Hänen mukaansa kuraattorin työkuvaan kuuluu koordinointi työ, yhteistyöverkostojen luominen, näissä verkostoissa yhteyshenkilönä toimiminen ja oppilaan ohjaus eri palvelujen piiriin (Perttula 2015 79.) Toisekseen kuraattori toimii sillanrakentajana ja välittäjänä eri toimijoiden välillä. Hänen tehtävänsä on pitää huolta siitä, että kaikki tärkeät asiat tulevat huomioituksi ja kuulluksi oppilaan suunnitelmista ja asioista päätettäessä. Hän toimii siltana suhteessa opettajiin, vanhempiin ja muihin yhteistyötahoihin. (Perttula 2015 79-80.) Kolmanneksi Perttulan (2015) mukaan kuraattori on rinnalla kulkija. Hän tekee suunnitelmallista, joskus pitkäaikaistakin asiakastyötä ja auttaa lapsen tai nuoren arjen hallinnan tukemisessa. Kuraattori on turvallinen aikuinen (emt. 80-81.) Viimeisenä roolina Perttula (2015) mainitsee tulkitsijan ja tukijan roolin, missä kuraattori toimii keskusteluyhteyden avaajana ja huomioi oppilaan elämäntilanteen kokonaisuudessaan kaikkine asioineen ja ilmiöineen laajemmassa kontekstissa (emt. 81.) Neljäntenä mainitun rinnalla kulkijan sekä tulkitsijan ja tukijan positioissa kuraattorin työ on selkeimmin psykososiaalista työtä (emt. 84.)

Perttula (2015) kirjoittaa, että oppilashuollon sosiaalityössä monet rakenteelliset ongelmat kätetään syrjäytymispuheen alle. Nuorten ongelmat eivät tule kohdatuiksi, vaikka palvelujärjestelmää onkin kehitetty. Hän tutkii aihetta kolmen eri teoreettisen tason avulla, joissa hän tutkii syrjäytymispuhetta, diskursseja ja oppilashuollon ammatillista erityisyyttä (Perttula 2015 17.) Syrjäytymispuheesta on tullut suurin vallitseva teema nuorista puhuttaessa ja sen vaikutukset näkyvät kaikkien ammattiryhmien puheessa, jotka nuorten kanssa työskentelevät. Perttula (2015) kirjoittaa myös sosiaalityön roolista koulussa. Samoin kuin sosiaalityössä yleisestikin, korostuu myös koulussa tarve nähdä yksilö elämänyhteydessään ja vaikuttaa yksilön elämäntilanteeseen niin, että myönteisiä muutoksia saadaan aikaan (emt. 83.)

Sipilä-Lähdekorven (2004) mukaan oppilaiden perusongelmat ovat pysyneet samoina – vaikkakin monimutkaistuneet. Eniten kuraattoreita työllistää häiriökäyttäytyminen ja poissaolot. Oppilaat kaipaavat aikuisen läsnäoloa. Työ on kuitenkin muotoutunut verkostomaiseksi, eikä kuraattori enää työskentele yksin vaan yhtenä ammattihenkilönä monialaisissa työryhmissä. (Sipilä-Lähdekorpi 2004 9).

Pippurin (2015) tutkimuksesta käy ilmi, että kuraattorille hakeutumisen syinä olivat käyttäytymiseen, sosiaalisiin suhteisiin, koulunkäynnin järjestelyihin, tunne-elämään, perheeseen ja oppimiseen liittyvät syyt. Pojilla painottuivat käyttäytymiseen ja tytöillä sosiaalisiin suhteisiin liittyvät syyt (Pippuri 2015 59.)

Koulussa työskentelevien sosiaalityöntekijöiden ammatillinen sijoittuminen voi myös olla haasteellista. Koulun sosiaalityöntekijä ei kuulu sosiaaliviraston työntekijöihin, mutta ei ole myöskään koulussa opetushenkilökuntaa (Wallin 2011 51-52.) Sipilä-Lähdekorpi (2004) kirjoittaakin, että koulukuraattorin työ keskittyy kahteen dimensioon: Hän edustaa sekä koululaitosta että oppilaan etua ja parasta. Hänen tehtäviinsä kuuluu tukea koulua, mutta työskennellä myös oppilaan puolesta, joka saattaa aiheuttaa koulussa ongelmia (Sipilä-Lähdekorpi 2004 46.) Työ on usein yksinäistä eikä oppilaitoksessa välttämättä ole ketään, jonka kanssa työtä jakaisi. Wallinin (2011) mukaan koulusosiaalityön kolme kulmakiveä ovat sosiaalityön teoria, lainsäädäntö ja ammatillinen traditio (Wallin 2011 85.) Lainsäädäntö on sosiaalityön tukipilari. Luottamuksellisen suhteen syntymiseksi asiakkaan on voitava luottaa siihen, että häneen suhtaudutaan osaavasti, arvostaen, oikeudenmukaisesti ja lainsäädännön mukaisesti (emt. 126.) Kuraattorin työ vaatii sosiaalityön laaja-alaista osaamista, erilaisten menetelmien sekä prosessien hallintaa. Koulun sosiaalityössä kuraattori toimii sosiaali- ja lastensuojelutyön asiantuntijana. (Curator 2/2014 4.)

Koulukuraattorina on Suomen historiassa toiminut opettajan, nuorisotyöntekijän, diakonin ja sairaanhoitajan koulutuksilla. Pätevyysvaatimukset ovat kuitenkin lainsäädännön myötä selkiytyneet ja nykyisin ne on määritelty uudessa oppilashuoltolaissa 2014 (OHL 2014.) Uuden lain mukaan kuraattorin tehtävään pääsemiseksi vaaditaan sosiaalialalle suuntaava sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto (laki sosiaalihuollon ammatillisista kelpoisuusvaatimuksista 2015 6 §). Jos koulukuraattorina toimii sosionomi, on hänen lähiesimiehensä oltava ns. johtava sosiaalityöntekijä, joka myös voi toimia kuraattorina ja jonka kanssa voi konsultoida asioita ja saada työhönsä (HE 67/2013).

3.2 Lakimuutoksen taustatekijöitä

Lainsäädännön näkökulmasta oppilashuollossa on tarvittu isoa muutosta. Oppilas- ja opiskelija-huoltolaki (1287/2013) astui voimaan elokuussa 2014. Oppilashuollon painopiste on uuden lain mukaisesti ongelmien ehkäisemisessä ja varhaisen avun ja tuen tarjoamisessa silloin, kun sitä tarvitaan. Koulussa tulisi mahdollisimman varhain tunnistaa, lieventää ja ehkäistä opiskeluun liittyviä ongelmia. Lain mukaan oppilashuolto näin toimiessaan ehkäisee syrjäytymistä.

Laki painottaa yhteisöllistä oppilashuoltoa, mikä tarkoittaa, että kaikki koulun aikuiset toimivat oppilaiden oppimista, hyvinvointia ja terveyttä edistäen. Lain keskeisenä tavoitteena on turvata opiskeluhoitopalvelujen yhdenvertainen saatavuus ja laatu, sillä aikaisemmin palvelujen järjestämisessä on ollut suuria kuntakohtaisia eroja. Kunnilta vaaditaan nyt entistä kattavampia kuraattoripalveluita esiopetuksesta toisen asteen oppilaitoksiin. Oppilashuoltoa tulee toteuttaa opetustoimen sekä sosiaali- ja terveystoimen monialaisena suunnitelmallisena yhteistyönä. Myös uusi sosiaalihuoltolaki (1301/2014) painottaa viranomaisten välistä yhteistyötä. Yhteistyön avulla voidaan tunnistaa tukea tarvitsevat henkilöt varhaisessa vaiheessa ja mahdollistaa oikea-aikaiset palvelut. (Pippuri 2015 2-3.)

Eräs tärkeä syy säätää uudesta oppilas- ja opiskelijahuoltolaista oli se, että lakiin saatiin koottua kaikki hajallaan olevat säännökset koskien oppilashuoltoa. (Mahkonen 2014 31). Opetushallitus ja THL tekivät tutkimusta oppilas- ja opiskelijahuollosta 2009 ja 2011 ja näissä tutkimuksissa tuli esille toiminnan ja säännösten hajanaisuus sekä jäsentymätön koordinaatio kuntatasolla. Uusi laki tuli koskemaan myös esi- ja perusopetusta sekä toisen asteen koulutuksia, lukiota ja ammatillista koulutusta. (HE 67/2013) Näin ollen toisen asteen opiskelijoille halutaan tarjota saman tasoinen oppilashuolto kuin perusopetuksessakin.

Myös oikeuskansleri Jaakko Jonkka otti kantaa 2009 peruskoulun oppilashuollon toimivuuteen ja opiskeluympäristön turvallisuuteen. Hänen mielestään oppilashuollon tilanne Suomen peruskouluissa ei ollut tyydyttävä (HE 67/2013).

Myöskään lastensuojelulain mukainen kuntien koulupsykologi- ja kuraattoripalvelujen järjestämisvelvoite ei toteutunut lain edellyttämällä tavalla kaikissa kunnissa. Näin ollen oppilaat ovat olleet eriarvoisessa asemassa oppilashuoltopalvelujen suhteen. Uuden lain tarkoitus oli säätää näistä palveluista entistä tarkemmin, että palvelut olisivat kaikkien oppilaiden saatavilla. (HE 67/2013).

Uuden lain tavoitteena on myös oppilashuoltotoiminnan suunnitelmallisuus, jota pyrittäisiin uudessa laissa toteuttamaan kirjaamalla hyvinvointisuunnitelma, johon laadittaisiin oppilashuollon tavoitteet ja periaatteet, käytettävissä olevat palvelut sekä toimet, joilla vahvistetaan oppilaitosyhteisön hyvinvointia ja varhaista tukea. Nämä kaikki kirjattaisiin oppilaitoskohtaiseen oppilashuoltosuunnitelmaan. Myös opettajilta edellytetään uudessa laissa oppilashuoltotyötä osana opettajan perustyötä.

Uudessa oppilashuoltolaissa on pidetty tarpeellisena puuttua myös tietosuojaa koskeviin kysymyksiin. Henkilötietolain määräykset yksityisyydestä ja tietojen salassapidossa olivat vanhassa oppilashuoltolaissa puutteellisia ja liian epämääräisiä. Vanhassa oppilashuoltolaissa ei asiakkaan oikeusturva toteutunut riittävästi. (HE 67/2013) Henkilötietojen käsittelystä on säädetty tarkemmin henkilötietolaissa (523/1999) sekä erityislainsäädännössä ja toukokuussa 2018 astui uusi henkilötietolaki voimaan. Julkisuuslaissa 24 §:ssä momentin 1 kohdat 25, 30 ja 32 ovat oppilashuollon salassapitovelvollisuuden kannalta merkittäviä. Niissä on säädetty mm. oppilaan terveydentilaa, koetuloksia, todistuksia, arviointia sekä henkilökohtaista vakaumusta koskevista asioista. Mainitun 30 kohdan nojalla oppilashuoltoa koskevat asiakirjat ovat ehdottomasti salassapidettäviä. Oppilashuollon asiakirjoihin voi sisältyä esimerkiksi oppilaan terveydentilaa koskevia asioita, jotka ovat sinällään myös muiden säännösten perusteella salassa pidettäviä asiakirjoja (HE 67/2013).

Merkille pantavaa uudessa laissa on myös oppilashuoltotyön painopisteen siirtyminen yksilöllisestä työstä ennaltaehkäisevään, yhteisölliseen oppilashuoltotyöhön.

Vaikka useissa politiikkadokumenteissa, strategia-asiakirjoissa ja suosituksissa viitattiin ennaltaehkäisevän työn ja varhaisen puuttumisen merkitykseen oppilashuollossa, niin ainakin arvioinnin tulosten valossa valtaosa oppilashuollon toiminnasta on kohdentunut niin kutsuttuun korjaavaan työhön. Voimavarojen kohdentumista saattoivat selittää monet seikat, kuten käytettävissä olevat resurssit sekä tavat organisoida ja tuottaa palvelut. Opiskelijahuoltoryhmien työajasta kului puolet tai enemmän yksittäisen opiskelijan asioihin 74 %:ssa lukioista.

Suurimmassa osassa lukioista ryhmät käyttivät alle puolet ajastaan opiskeluyhteisön yleiseen hyvinvointiin ja opetuksen tukeen. Moniammatillisen opiskelijahuoltotyön oman toiminnan arviointiin ja kehittämiseen käytettiin alle 10 % työpanoksesta 54 %:ssa lukioista. Muutos yhteisöllisen toiminnan suuntaan on ollut hyvin pieni. Uutta oppilashuoltolakia on valmisteltu yhdessä sosiaali- ja terveysministeriön asettaman lastensuojelun selvitystyöryhmän kanssa. (HE 67/2013).

Mahkosen (2014) mukaan uuden OHL § 2 säätämällä voidaan nähdä neljä seuraavaa tavoitetta: yhtenäislain säätäminen, koulukuraattori- ja psykologipalvelujen lakisääteistäminen myös toisen asteen koulutuksen yhteydessä, suunnitelmallisuuden lisääminen sekä monialaisen yhteistyön edistäminen. Psykologin ja kuraattorin palveluita pitäisi saada laissa säädetyn määräajan sisällä ja koulutuksen järjestäjän olisi tarjottava oppilashuoltopalvelut sijaintikunnassaan. (HE 67/2013, Mahkosen 2014 51.) Hajallaan olevat säännökset ja toiminnan jäsentymättömyys kuntatasolla ovat olleet lainsäädännön epäkohtia. Koulusosiaalityön perustana on ammatillinen ydin, sosiaalityön arvot ja tavoitteet, joita määrittää yhteiset ohjeet ja lainsäädäntö. Toiminta-ajatus organisaatiossa antaa perustehtävälle suuntaviivat, jonka on oltava selkeästi määritelty. Asiakkaiden, yhteistyökumppaneiden sekä hallinnollisessa vastuussa olevien on tiedettävä perustehtävä sosiaalityöntekijän lisäksi. Koulun sosiaalityöllä tarkoitetaan työtä, joka tukee oppivelvollisuuden suorittamista sekä lapsen turvallisen kasvuolosuhteiden turvaamista. Työ on ennaltaehkäisevää yhteistyötä monialaisesti, painottaen yksilöä ja yhteisöä. (Wallin 2011 86-88).

Toiminnan suunnitelmallisuuden lisääminen on myös uuden lain tavoitteena. Oppilashuoltosuunnitelmaan on kirjattava oppilashuollon tavoitteet ja periaatteet, palvelut sekä toimet, jotka ovat käytössä vahvistaen opiskelu ympäristön ja yhteisön hyvinvointia sekä varhaista tukea. Oppilashuoltosuunnitelma laaditaan oppilaitoskohtaisesti, jonka avulla arvioidaan ja kehitetään opiskeluhuollon toteuttamista. (HE67/2013). Uuden oppilashuoltolain ajatuksena on siirtyminen yksittäisen oppilaan ongelmien käsittelystä ennaltaehkäisevään suuntaan.

Auttaminen varhaisessa vaiheessa on usein helpompaa ja se tuottaa tuloksia niin tuloksellisesti kuin taloudellisesti. (Mahkonen 2014 48.) Oppilashuollon tehtävänä on ongelmien ennaltaehkäiseminen ja oppilaitosyhteisön tukeminen yhteisöllisen oppilashuollon avulla.

Uusi oppilashuoltolaki painottaa yhteisöllistä oppilashuoltoa yksilöllisen oppilashuollon sijaan, jonka lisäksi opiskelijoilla on oikeus yksilökohtaiseen opiskeluhuoltoon siten kuin laissa säädetään. (Mahkonen 2014 65; STM 2013 79.)

Kuraattorin tehtävät eivät ole muuttuneet uuden oppilashuoltolain myötä, vaan edelleen hänen tehtävänsä on tukea koulunkäyntiä ja edistää kouluyhteisön hyvinvointia sekä yhteistyötä perheiden ja muiden tahojen kanssa. Muutoksia tuli siihen, miten nopeasti kuraattorille on päästävä ja siihen, miten asiakaskäynnit on kirjattava. (Pippuri 2015 10.)

4 YKSILÖLLINEN JA YHTEISÖLLINEN OPPILASHUOLTO

Uusi oppilashuoltolaki jakaa oppilashuollon yksilölliseen ja yhteisölliseen oppilashuoltoon (OHL 2014; Mahkonen 2014 65.) Yksilöllistä oppilashuoltoa ovat mm. terveystarkastukset, jotka pitää suorittaa määräaikoina. Kouluterveyskysely toteutetaan joka toinen vuosi peruskoulun 8. ja 9. luokalla sekä lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuosikursilla. Tulokset on mahdollista saada oppilaitoskohtaisesti ja ne antavat tietoa oppilaitosympäristön olosuhteista, osallisuudesta, vaikuttamismahdollisuuksista, tuen ja palvelujen saannista, opintojen kuormittavuudesta, kiusaamisesta ja häirinnästä sekä terveystottumuksista ja oireilusta. (THL/Kouluterveyskysely).

Yksilöllistä oppilashuoltotyötä ovat myös oppilaan ja kuraattorin, psykologin tai terveydenhoitajan väliset tapaamiset, sekä ns. monialaiset oppilashuoltoryhmät, jotka kootaan aina tapauskohtaisesti oppilaan eri asioissa.

4.1 Yksilöllinen oppilashuoltotyö

Yksilölliseen oppilashuoltoon kuuluu kuraattori-, terveydenhuolto- ja psykologipalvelut, joiden piiriin oppilaitoksen henkilökunnalla on velvollisuus tarvittaessa oppilas ohjata. Yksittäisen oppilaan asioita käsiteltäessä on perustettava monialainen oppilashuoltoryhmä, johon kutsutaan ainoastaan ne ammattihenkilöt, joita asia koskee. Enää ei siis yhden yksittäisen oppilaan asioita keskustella suurissa oppilashuoltoryhmissä. Suoninen (2015) kirjoittaa, että kouluissa on uuden lain mukaan toimittava monialaisissa tiimeissä, eikä kokoontua oppilashuoltoryhmänä keskustelemaan yhden yksittäisen oppilaan asioista. (Suoninen 2015 18) Asiantuntijaryhmän voi koota oppilaitoksen henkilökunnan edustaja tai vastaavasti lääkäri tai terveydenhoitaja, mikäli asia koskee oppilaan terveyttä. Oppilaalta tai vanhemmalta on kysyttävä kirjallinen lupa kenet ryhmään saa kutsua. Oppilaan omat toiveet on huomioitava häntä koskevissa asioissa hänen ikänsä, kehitystasonsa ja muiden edellytystensä perusteella. (OHL 18 §). OHL 18 § mukaan oppilashuoltoa toteutetaan edelleen yhdessä huoltajan kanssa.

Oppilaalla on kuitenkin painavasta syystä niin tahtoessaan oikeus kieltää huoltajaansa osallistumasta itseään koskevaan oppilashuoltoasiaan tai antamasta itseään koskevia tietoja huoltajalleen. (OHL 18 §.) Uuden lain mukaan oppilashuollosta vastaa kuraattori, eikä yksilökohtaiseen asiantuntijaryhmään voi kutsua enää henkilöitä, joita oppilas tai nuori ei halua. Opettajien ammattilehti pohtiikin tuleeko tulevaisuudessa moniammatillinen asiantuntijuus toteutumaan, jos oppilas tai huoltaja päättävät, ketkä oppilaan asioita saavat käsitellä (OAJ 34/2014 4.)

Käsiteltäessä yksittäistä oppilasta koskevaa asiaa oppilashuoltotyössä kirjataan asian vireillepanija, aihe, päätetyt jatkotoimenpiteet ja niiden perustelut, asian käsittelyyn osallistuneet sekä se, mitä tietoja ja kenelle oppilaasta on annettu. Henkilötietojen käsittelystä vastaa rekisterinpitäjänä opetuksen järjestäjä. (Laitinen & Hallatie 2011 16-19) Oppilaalla on oikeus myös kieltäytyä ottamasta yksilökohtaisia palveluja vastaan mutta huoltajalla ei ole oikeutta kieltää lastaan tai nuortaan käyttämästä oppilashuollon palveluja. (OHL 18 §.)

Kouluissa seurataan ajankohtaisia ilmiöitä kuuntelemalla lapsia ja nuoria. Yksittäisen oppilaan kohdalla esim. väkivaltaisuus, vuorovaikutusongelmat, päihteiden käyttö tai aggressiivinen käytös ovat tilanteita, joissa yksilökohtaisella oppilashuollolla pyritään lisäämään koko oppilaitoksen hyvinvointia ja turvallisuutta.

Tukea tarvitseva oppilas ohjataan asianmukaisten palvelujen piiriin ja muita oppilaita tuetaan tarpeen mukaan. (Hietanen-Peltola & Korpilahti toim. 2015, Hietanen-Peltola, Laitinen, Autio & Palmqvist 2018 9) Yksilökohtaisen oppilashuollon tavoitteena on myös oppimisen esteiden ja oppimisvaikeuksien tunnistaminen ja niihin puuttuminen. Oppimisvaikeuksissa toteutetaan ns. kolmiportaista tukimallia. Tavoitteena on myös ohjata oppilas jatkotutkimuksiin tarvittaessa. (Halstrup ym. 2013 120).

Kuraattorin yksilö- ja asiakastyöhön kuuluu oppilaiden koulunkäyntiin liittyvien tilanteiden selvittelyä, neuvotteluja eri tahojen kanssa, verkostoyhteistyötä, erityispalveluihin ohjaamista ja asiakastyön kirjaamista. Työhön kuuluu myös vanhempien kasvatustyön tukeminen. (Laitinen & Hallantie 2011 19-33.)

4.2. Mitä yhteisöllisyys on?

Kautta historian ihminen on kuulunut yhteisöihin. Perinteisesti ihmiset kuuluvat jo syntymästään yhteisöön, perheeseen, sukuun, kylään ja heimoon. Myös yksilön ja yhteiskunnan välillä on oltava suhde, tunne, että ihminen kuuluu siihen (Kostamo-Pääkkö, Väyrynen & Ojaniemi 2015 7). Yhteiskunnan muuttuessa monet yhteisöt ovat pirstaloituneet ja ne ovat saaneet uusia kanavia ja muotoja. Yhteisöihin voidaan laskea yhdistykset, järjestöt, harrasteseurat ja muut vaikuttamisympäristöt. Ihminen sosiaalisena olentona hakeutuu yhteyteen saaden toisista voimaa ja muita resursseja. Hyvät ihmissuhteet ja yhteisöt, joihin kuulua voivat olla suunnaton voimavara. Ihminen luo ihmissuhteita yhteisössä, ensin perheessä, myöhemmin koulussa ja työpaikalla ja kaikkialla muualla missä hän liikkuu. Ihminen on vuorovaikutussuhteissa yhteisöissä sekä mikro-, meso- että makrotasolla. (Layder 1993 71-73). Toimiessaan yhteisöissä ihminen samalla muokkaa toimintaympäristöään ja sitä kautta omaa persoonaansa ja yhteiskuntaa.

Nykyisin uusia nuorten yhteisöjä ovat internetissä olevat yhteisöt, sosiaalinen media ryhmineen, harrasteryhmät ja kaveripiirit. Postmodernille ajallemme on tyypillistä ”hetkessä eläminen” ilman pitkäaikaista sitoutumista juuri mihinkään.

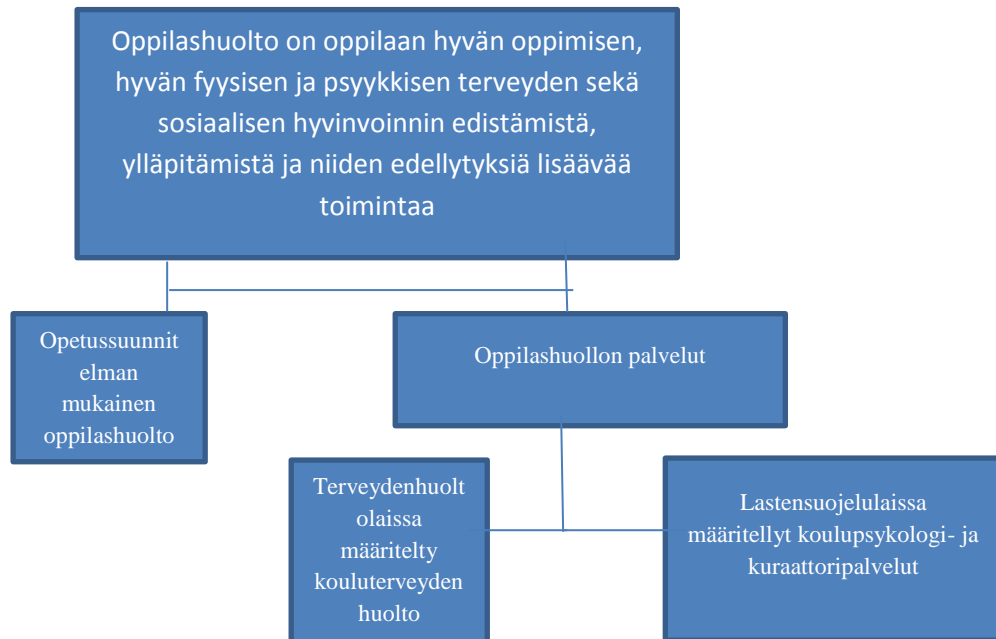
Toisaalta globaalisti ihmiset sitoutuvat esim. ilmaston muutoksen estämiseen, kierrätykseen jne. Aikaamme leimaa kuitenkin se, että eri yhteisöihin kiinnitytään vain hetkiksi ja yhteisöt vaihtuvat eri tilanteiden mukaan. Elämme projektiyhteiskunnassa, jossa tietyt yhteisöt ovat ehkä vain hetken olemassa (Korkiamäki, Nylund, Raitakari & Roivainen 2008 10; Pohjola 2015 23).

Koulu on yhteisö, missä kaikki oppivelvollisuusikäiset lapset ja nuoret toimivat yhteisöissä. Yhteisönä toimii aluksi luokka mutta yläkouluun mentäessä jokainen valinnaisaine, kielivalinta tai matematiikan kurssi mahdollisesti synnyttää uuden yhteisön, jossa nuori toimii 30 h viikossa. Ei siis ole lainkaan yhdentekevää, miten koulu yhteisö toimii tai miten siellä toimitaan. Yhteisöllisyyteen kuuluu myös tiiviisti osallisuus. Henkilöllä, joka kuuluu johonkin yhteisöön, on mahdollisuus olla osallinen ryhmän toiminnasta ja vaikuttaa siihen. Osallisuuden kokemus syntyy siitä, kun ihminen on osallisena yhteisössä. Koulussa osallisuus tarkoittaa toimintamahdollisuuksia, vaikuttamista ja koulun kehittämistä yhdessä. Huoltajien ja oppilaiden osallisuuden vahvistaminen sitouttaa heitä myös koulun tavoitteisiin. Lapsella on oikeus osallisuuteen kaikissa häntä koskevissa asioissa ja se on kirjoitettu myös lainsäädäntöön. (Hietanen-Peltola ym. 2018 13).

4.3 Yhteisöllinen oppilashuoltotyö

Perinteisesti ennen lakimuutosta koulun oppilashuoltoryhmään on kokoontunut koulun rehtori, terveydenhoitaja, erityisopettaja, opinto-ohjaaja ja koulupsykologi ja mahdollisesti luokanopettaja tai -ohjaaja. Ryhmissä on ollut koulukohtaisia variaatioita, mutta oppilashuoltoryhmä on kokoontunut koulun rehtorin johdolla. Tämän lisäksi oppilashuoltoryhmiin on saatettu kutsua erityisasiantuntijoita kuten koululääkäri tai – psykologi. Myös huoltaja on voinut osallistua ryhmän kokouksiin (Fröjd, Mansikka, Ahonen, Ahonen & Kaltiala-Heino 2008 24).

Uuden lain myötä oppilashuoltoryhmien työnkuva on muuttunut. Koulun oppilashuoltoryhmissä keskitytään nykyisin yhteisöllisyyteen ja ongelmien ennaltaehkäisemiseen toimimalla niin, että jokaisella oppilaalla olisi koulussa mahdollisimman hyvä olla ja opiskella. Oppilashuollon kokonaisuutta kuvataan seuraavan kuvion avulla:

Kuvio 2.
Oppilashuollon kokonaisuus
(Laitinen & Hallantie 2011 19)

Sipilä-Lähdekorpi (2004) kirjoittaa, että kuraattorit kokevat tärkeimmäksi tavoitteekseen tukea oppilasta niin, että hän saa oppivelvollisuutensa suoritettua. Tämän tavoitteen ehtona he näkivät koulun yhteisöllisyyden (Sipilä-Lähdekorpi 2004 127.) Yhteisöllisyyden puute kouluissa nousee tutkimuksesta esille ja Sipilä-Lähdekorpi (2004) näkee sen puutteen juuri postmodernina ilmiönä (emt. 169.) Koska painopiste laissa on ennaltaehkäisevässä työssä, painotetaan myös yhteisöllistä oppilashuoltoa, oppilaiden osallistamista ja vaikuttamismahdollisuuksia enemmän kuin aikaisemmin.

Yhteisölliseen oppilashuoltoon katsotaan kuuluvaksi yhteisön hyvinvointi, turvallisuus kiinteistössä, turvallisuuden edistäminen, esteettömyys ja oppilashuolto. On siis kyse suuresta kokonaisuudesta. (Hietanen-Peltola & Korpilahti toim. 2015 31.)

Oppilashuoltoryhmä vastaa siis koko yhteisöllisen oppilashuollon toteutumisesta, seurannasta ja kehittämisestä. Oppilashuoltoryhmän tehtäviin kuuluu siten myös jatkotoimet, mikäli niihin on tarvetta. (Hietanen-Peltola & Korpilaakso toim. 2015 26-27)

Yhteisöllinen oppilashuoltotyö on määritelty uudessa laissa ennaltaehkäiseväksi oppilasyhteisöä tukeväksi oppilashuolloksi. Lain mukaan yhteisöllisellä oppilashuollolla tarkoitetaan ”toimintakulttuuria ja toimia, joilla koko oppilaitosyhteisössä edistetään oppilaiden oppimista, hyvinvointia, terveyttä, sosiaalista vastuullisuutta, vuorovaikutusta ja osallisuutta sekä opiskeluympäristön terveellisyyttä, turvallisuutta.” (OHL 4 §). Jokaisessa koulussa on oltava oppilashuoltoryhmä, mutta sen toimenkuva on muuttunut. Ryhmän ensisijaisena tavoitteena on toteuttaa yhteisöllistä oppilashuoltoa terveellisen, turvallisen ja esteettömän oppimisen ja oppimisympäristön turvaamiseksi sekä koulukiusaamisen ehkäisemiseksi sekä oppilaiden osallistamiseksi. Lisäksi koulukohtaisilla oppilashuoltoryhmillä on oltava oppilashuollon ohjausryhmä, joka vastaa yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista (Mahkonen 2014, 64; Suoninen 2015 18).

Tämä yhteisöllisen oppilashuollon ajatus tulee ilmi myös perusopetuslaissa, jossa sanotaan, että yhteisöllisyyttä tuetaan edistämällä oppilaan ja huoltajan osallisuutta kouluyhteisön hyvinvoinnin kehittämisessä. Edelleen sanotaan, että oppilashuollossa kehitetään, seurataan ja arvioidaan koko kouluyhteisön, yksittäisten luokkien ja ryhmien hyvinvointia sekä huolehditaan siitä, että oppilaan yksilölliset kasvuun ja kehitykseen sekä terveyteen liittyvät tarpeet otetaan huomioon koulun arjessa. Oppilashuollon tehtävänä on seurata jokaisen oppilaan kokonaisvaltaista hyvinvointia ja tarvittaessa tukea oppilasta ja puuttua hyvinvoinnissa tapahtuviin muutoksiin (PerOpl. 31 a §).

Koulussa annettavat oppilashuoltopalvelut ovat ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä. Ehkäisevällä lastensuojelutyöllä tarkoitetaan lapsen ja nuoren sekä huoltajan tukemista silloin kun perheellä ei ole lastensuojelun asiakkuutta.

Oppilaitoksen näkökulmasta ennalta ehkäisevä lastensuojelutyö tarkoittaa kuraattori-terveydenhuolto- ja psykologipalvelujen järjestämistä niin, että koulu yhteisössä voidaan huolehtia oppilaan hyvinvoinnista ja ohjata tarvittaessa muun avun piiriin. (Laitinen & Hallantie 2011 19- 21). Kouluissa on kehitettävä ennaltaehkäiseviä työtapoja ja menetelmiä, jotka edistävät jokaisen oppilaan hyvinvointia. Tavoitteena on myös kehittää yhteistyötä eri hallintokuntien kuten esiopetuksen ja sosiaali- ja terveystoimen välillä. (Laitinen & Hallantie 2011 12-13,19). Yhteisöllinen oppilashuoltotyö on suunnitelmallista työtä tavoitteineen ja arviointineen. Siihen osallistuvat kaikki koulussa työskentelevät aikuiset, mutta myös oppilaiden ja huoltajien osallisuus on tärkeää. Se on koko koulu yhteisölle suunnattua toimintaa, mutta joskus se voidaan kohdentaa myös yksittäiseen luokkaan tai ryhmään. Tavoitteena on edistää koulu yhteisön terveellisyyttä, turvallisuutta, esteettömyyttä ja koko koulun hyvinvointia. (Hietanen-Peltola ym. 2018 9).

5 MONIAMMATILLISUUS OPPILASHUOLLOSSA

5.1 Koulukuraattori

Koulukuraattori on monessa koulussa vastuuhenkilö, kun puhutaan oppilashuollosta. Kuten edellä on tullut ilmi, hänen työnsä koulu yhteisössä on hyvin monipuolista työn kehittamisestä ja suunnittelusta yksilökohtaisiin oppilas/opiskelija tapaamisiin. Uuden lain mukaan kuraattorille on päästävä 7 päivän kuluessa siitä, kun oppilas on halunsa siihen ilmaissut. Laitinen & Hallantien (2001) mukaan kuraattorin työ voidaan jakaa neljään eri osaan.

1) Kuraattorin tehtävänä on sosiaalisten ongelmien tunnistaminen ja niihin puuttuminen. Hän toimii kokonaisvaltaisesti huomioiden yksilön, perheen ja koulu yhteisön. Yksilö- ja asiakastyö sisältää koulunkäyntiin liittyvien ongelmien selvittelyä yhdessä huoltajien ja koulun muun henkilöstön kanssa, sosiaalisten selvitysten ja arviointien tekoa, tukitoimien suunnittelua ja yhteistyötä erilaisissa verkostoissa, työn kirjaamista ja jatkotutkimuksiin ohjaamista.

Myös yksilön sosiaalisen kasvun tukeminen on yksi kuraattorin tärkeimmistä tehtävistä ja työ tapahtuu tiiviisti koulu yhteisössä.

2) Kuraattorin tehtävä on osallistua oppilashuoltoryhmään tai muuhun moniammatilliseen oppilashuollon yhteistyöhön oppilasta, luokkaa tai koulua koskevissa asioissa. Kuraattori osallistuu turvallisuuden ja hyvinvoinnin seuraamiseen ja ylläpitämiseen. Hänen tehtävänä on myös kehittää oppilashuoltoa.

3) Kuraattori tekee yhteistyötä eri tahojen kanssa. Tärkein yhteistyötaho on tietenkin koti ja huoltajat. Myös moniammatillinen yhteistyö koulun ulkopuolisten palvelujen kanssa on tärkeää. Tällaisia tärkeitä yhteistyökumppaneita ovat mm. lastensuojelu ja lasten/nuorten psykiatrian yksiköt.

4) Kuraattorin työhön kuuluu myös oman ammattitaidon ja koulukuraattoritoiminnan kehittäminen. On tärkeää ylläpitää omaa ammattitaitoa ja pitää huoli omien työmenetelmien ja käytäntöjen ajantasaisuudesta (Laitinen & Hallantie 2001 33-34.)

5.2 Koulupsykologi

Koulupsykologi edustaa psykologista asiantuntijuutta koulu yhteisössä. Hän on lapsen kehityksen, psyykkisen hyvinvoinnin ja oppimisen psykologian asiantuntija. (Laitinen ym. 2001 32.) Laitisen ym. (2001) mukaan myös koulupsykologin tehtävät voidaan jakaa eri osa-alueiksi. Ensimmäinen koskee yksilö- ja asiakastyö psykologisine arvioineen ja siihen liittyvät toimenpiteet. Näitä toimenpiteitä ovat esim. tutkimukset, tukitoimien suunnittelu, jatkotutkimukset ja yhteistyö eri sidosryhmien kanssa. Toiseksi koulupsykologi voi osallistua monialaiseen oppilashuoltoryhmään luokkaa tai koko koulu yhteisöön liittyvässä asiassa.

Hän osallistuu koulu yhteisön hyvinvoinnin seurantaan ja kehittämiseen. Edelleen yhteistyö kodin ja koulun sekä erilaisten ulkopuolisten palvelujen kanssa on tärkeää, sillä psykologin antamat lausunnot ovat tärkeitä esim. koulun ulkopuolisten tukitoimien suunnittelussa. Koulupsykologi konsultoi tarvittaessa myös koko henkilökuntaa (Laitinen ym. 2001 32-33.)

5.3 Kouluterveydenhuolto

Kouluterveydenhuoltoon kuuluu kouluterveydenhoitajan ja –lääkärin palvelut. Kouluterveydenhoitaja on koulussa terveydenhuollon asiantuntija sekä terveyden edistämisen että hoitotyön osalta. Kouluterveydenhuoltoon kuuluu sekä yksilön että yhteisön hyvinvointi. Kouluterveydenhoitaja ja –lääkäri ovat yhteistyössä sairaalahoidon ja psykiatrisen hoidon kanssa. Psykiatriseen hoitoon oppilas tarvitsee aina lääkärin lähetteen. Vuosittaisissa terveystarkastuksissa saadaan tärkeää tietoa oppilaiden terveydentilasta, tottumuksista ja elämäntavoista. (Laitinen ym. 2001 32.)

5.4 Yhteistyö

Koulukuraattorin, -psykologin ja –terveydenhoitajan moniammatillisen yhteistyön tavoitteena on oppilaiden ja opiskelijoiden hyvinvoinnin ylläpitäminen ja edistäminen. Moniammatillisuus toteutuukin oppilaitoksessa opetuksen ja oppilashuollon palvelujen yhteistyönä. Kouluyhteisössä moniammatillisuus tarkoittaa nimenomaan sitä, että monet eri ammattiryhmät tekevät yhteistyötä. Yhteistyö, jossa kaikki toimijat ovat esim. opettajia, ei ole moniammatillista, vaikka opettajat olisivat eri oppiaineiden asiantuntijoita. Organisaatioiden yhteistyö tarkoittaa sitä, että oppilaitos tekee yhteistyötä muiden lasten ja nuorten hyvinvointia tuottavien tahojen kanssa, esim. perhepalveluiden, lastensuojelun, nuorisotoimen ja lasten/nuorten psykiatrian kanssa. Jos yhteistyöhön osallistuu kolmannen sektorin toimijoista, puhutaan monitoimijuudesta (Laitinen ym. 2001 36).

Oppilaitoksissa on monenlaisia tehtäviä kuten oppimisen ja koulunkäynnin tuen suunnittelu, sen järjestäminen ja toteuttaminen sekä arviointi. Kaikissa näissä tehtävissä tarvitaan moniammatillista näkemystä.

Moniammatillisuutta vaaditaan, kun laaditaan oppilaitosten nykyisin pakollisia kriisisuunnitelmia, kiusaamisen ehkäisemisen suunnitelmia ja väkivaltatilanteen varalle varautumista. Näin ollen pedagogisen osaamisen rinnalle tarvitaan myös muiden alojen näkemystä (emt. 37-40.)

Maarit Ulkuniemi (2015) toteaa, että opiskeluterveydenhuolto, mielenterveys- ja päihdepalvelut ovat olennainen osa verkostoja. Lisäksi oppilaiden perheet ovat tärkeässä roolissa. (Talentia 2015 38.)

Moniammatillisuus hyödyttää oppilaita, huoltajia ja kaikkia ammattilaisia. Tiedonkulku helpottuu ja tehokkuus lisääntyy. Asiakkaat, joko oppilas tai koko perhe, saa näin myös kokonaisvaltaista apua (emt. 40). Moniammatillinen yhteistyö voi olla eritasoista. Se voi olla yhteistä suunnittelua eri hallintokuntien välillä tai sisältää säännöllisiä tapaamisia. Palveluketjuun saadaan joustavuutta ja asiakas saa juuri sitä apua, jota hän tarvitsee.

Oppilashuolto edellyttää ainakin opetus-, sosiaali- ja terveystoimen yhteistyötä. Tämä yhteistyö toteutuu erilailla erikokoisissa kunnissa. Lastensuojelulaki edellyttää kuitenkin lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelmien laatimista poikkihallinnollisesti eri hallintokuntien välillä. (emt. 40).

6 TOOREETTINEN VIITEKEHYS

Käytän teoreettisena viitekehyksenä Derek Layderin kehittämää sosiaalisen maailman hajottamista makro-, meso- ja mikrotasoon. Jälkimmäisen mukaan sosiaalinen maailma voidaan nähdä kerrosmaisena tasomallina, jossa kaikki kolme tasoa ovat vuorovaikutuksessa keskenään (Layder 1993, 71-73.) Niiden vaikutusta toisiinsa ei voi erottaa ja niitä on tutkittava yhdessä, sillä jokainen taso vaikuttaa toiseensa. Ihminen on paitsi yksilö ja rakentaa identiteettiään itsenäisesti, mutta ihminen on myös vuorovaikutuksessa yhteisöjen, erilaisten rakenteiden kanssa ja lopulta koko yhteiskunnan kanssa, joka muokkaa sitä minkälaiseksi ihminen lopulta kasvaa.

Layder tuo myös mukaan aika-ulottuvuuden. Yhteiskunnalliset ja rakenteelliset muutokset tapahtuvat aina historiassa, eikä sitä saa unohtaa eri tasoista puhuttaessa. Asiat tapahtuvat aina suhteessa johonkin (Layder 1993, 101-102.) Layderin tutkimuskartta (research map) koostuu neljästä eri tasosta.

Minä (self) rakentuu yksilön identiteetistä ja hänen sosiaalisen elämänsä kokemuksista. Minä voidaan ymmärtää myös yhteisön tai ryhmän yhteisenä kuvana yhteisestä minästä, siitä miten asiat koetaan ja miltä pohjalta ryhmän identiteetti syntyy (esim. ammatti-identiteetti). Sijainniltaan määrittyvä toiminta (situated activity) syntyy aina sosiaalisessa vuorovaikutuksessa yhteiskunnan puitteiden rajoissa ja niiden ohjauksessa. (emt 101-102.)

Mitä tahansa ihminen tekee, hän on lähes aina sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ympäröivän maailman kanssa. Puitteet (settings) antavat mahdollisuuden ja oikeudet toimia tietyllä foorumilla ja sosiaalityössä varsinkin puitteilla on suuri merkitys. Tällainen puite on esim. lainsäädäntö, joka sanelee suhteellisen tarkkaan miten ja millä resursseilla sosiaalityötä tehdään. Viimeisenä on konteksti (context), yhteiskunta, jossa toimitaan (Layder 1993, 72.)

Koulussa tehtävä sosiaalityö on yhteiskunnassa tapahtuvaa sosiaalityötä, joka tapahtuu tietyssä yksikössä, koulussa. Oppilaitoksemme muokkaa jokaisen lapsen ja nuoren minää, ja vaikuttaa siihen, minkälaisia yksilöitä kouluissamme kasvaa. Identiteettiimme vaikuttaa toiset ihmiset, yhteiskuntamme ja omat halumme ja tavoitteemme (Layder 2004 2.) Jossain toisessa yhteiskunnassa koulussa tehtävä sosiaalityö voi olla erilaista kuin Suomessa, (konteksti). Koulun sosiaalityötä määritellään lainsäädännöllä ja sitä ohjaavat mm. oppilashuoltolaki, perusopetuslaki, lastensuojelulaki ja henkilötietolaki (puitteet). Sosiaalityö tapahtuu koulussa ja se on selkeästi rajattu sinne. Ympäristönä toimii moniammatillinen yksikkö, jossa työskentelee opettajia, rehtoreita, terveydenhoitajia, koulunkäynninohjaajia, koulupsykologi, erityisopettaja, kuraattori jne. (sijainniltaan määrittyvä toiminta). Lopuksi koulun sosiaalityöntekijä luo oman ammatti-identiteettinsä omista kokemuksistaan sekä yksilönä että ammatti-ihmisenä (self).

Yhteiskunnalliset muutokset vaikuttavat alemmilla tasoilla ja päinvastoin. Kaikki tapahtuu historiallisessa kontekstissa, jossa erilaiset sosiaaliset muutokset ja normit muuttuvat. Avioliittolainsäädännön muuttaminen ei ole ollut mahdollista aikaisemmin, mutta nyt yhteiskuntamme oli valmiina sukupuolineutraalille avioliittolaille.

Tämä on iso yhteiskunnallinen muutos, joka ei ole ollut mahdollista vielä 10 vuotta sitten. Tämä muutos tapahtuu siis korkeimmalla tasolla (context). Muutoksen myötä luodaan myös puitteet toiminnalle. Olemme luoneet uuden lainsäädäntöä, joka mahdollistaa sukupuolineutraalien avioliittojen solmimisen (settings). Tämä taas vaikuttaa suoraan tilannesidonnaiseen toimintaan (situated activity). Ihmiset tulevat avioitumaan ja laillistamaan uusia ja erilaisia parisuhteita nyt, kun se on mahdollista. Tämä vaikuttaa suoraan myös minään ja identiteetin rakentumiseen vuorovaikutuksessa (self). Saattaa olla kyse yksilön identiteetin muovautumisesta tai suuremman yhteisön identiteetin muovautumisesta uudeksi minäksi. Näin kaikki nämä tasot ovat jatkuvasti vuorovaikutuksessa keskenään ja vaikuttavat toisiinsa. Ne vaikuttavat ylhäältä alas, mutta myös alhaalta ylös. Ne tapahtuvat tiettyssä historiallisessa kontekstissa, joka on muutokseen kypsä. Mitään osaa ei voi tarkastella irrallaan toisesta.

Sinkon (2004) mukaan sosiaalityön juridisoituminen on lähtenyt alkuun 1990-luvun loppupuolella (Sinko 2004, 57.) Varsinkin suomalaisessa lastensuojelussa se on ilmennyt kahdella eri tavalla: toisaalta juridisoituminen johtuu puhtaasti lainsäädännöstä ja sen tavoitteesta kohentaa yksilön asemaa ja oikeuksia, toisaalta taas lastensuojelun kriitikoiden mielestä oikeusturvaongelmat voidaan poistaa vain oikeudellisin menetelmin (Sinko, 2004, 65.) Koulussa tehtävä sosiaalityö on hyvä esimerkki yhteiskunnassamme tehtävästä ennaltaehkäisevästä lastensuojelutyöstä, jota tämän yhteiskuntamme historiallinen tilanne säätelee tiukasti nykyisin lailla. Historian saatossa myös yksilön oikeuksien painottaminen on muuttunut ja saanut yhä suuremman merkityksen.

7 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

7.1 Laadullinen tutkimus

Tutkimukseni on laadullinen tutkimus. Laadullisella eli kvalitatiivisella tutkimuksella tarkoitetaan kokonaista joukkoa erilaisia tulkinnallisia tutkimuskäytäntöjä (Metsämuuronen toim. 2006 83.) Laadullisen tutkimuksen tehtävä on kuvata todellista elämää ja kokemuksia. Ajatukseen liittyy vahvasti oletus, että todellisuus on monijakoista ja subjektiivista.

Laadulliseen tutkimukseen kuuluu myös tutkittavan kohteen kokonaisvaltainen tutkiminen (Hirsjärvi ym. 1997, 161.) Tutkijan on myös huomioitava omat arvolähtökohdansa, minkä kautta hän peilaa ja ymmärtää tutkimaansa. Laadullisen tutkimuksen tyypillisiä piirteitä ovat kokonaisvaltainen tiedonhankinta, tiedon etsiminen keskustelemalla, haastatteleamalla ja havainnoimalla, laadullisten metodien käyttö ja tarkoituksenmukainen kohdejoukon valinta. Jokainen tapaus on ainutkertainen ja jokaista tapausta tulkitaan sen mukaan (Hirsjärvi ym. 1997, 165.)

Laadullisen tutkimuksen tavoite on kuvata ilmiötä ja selittää se niin, että ongelmaa on mahdollista ajatella toisin. Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää, että ne henkilöt, joilta aineisto kerätään, omaavat kokemusta asiasta tai he tuntevat tutkittavan ilmiön. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85–86.)

Tiedonkeruumenetelmänä on käytetty sähköpostikyselyä, koska kyselyn aihe on kaikilla kyselyyn osallistujilla tiedossa ja aihe koskee heidän jokaisen omaa työtä. (Hirsjärvi & Hurme 1997 35–36.)

Laadullisen tutkimuksen tavoite on selittää, ei niinkään etsiä syitä. Tutkija on kiinnostunut merkitysten laadullisesta erilaisuudesta eikä niiden määrästä tai edustavuudesta jossain joukossa. Tavoite on löytää mahdollisimman paljon relevantteja merkitysluokkia kuvaamaan tutkimushenkilöiden käsityksiä. Ollakseen tieteellistä tietoa, on oltava selvillä aiemmista tutkimuksista ja teorioista. Tutkijan tulee perustella väitteensä ja raportoida tutkimustulokset tiedeyhteisölle.

Raportista tulee olla luettavissa teoreettiset oletukset ja niihin tutkimusongelmat, aineiston hankinnan periaatteet, johtopäätökset ja niistä muodostuva uusi teoria (Syrjälä & Ahonen & Syrjäläinen, Saari 1994, 126–129.) Tämä laadullinen tutkimus on fenomenologinen, jossa keskeisin tutkimuskohde on nimenomaan ihmisen oma kokemus (Metsämuuronen toim. 2006 152.)

7.2 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Kuula (2006) kirjoittaa, että mm. eettiset arvot, normit ja periaatteet ovat asioita, joita tutkimuksessa tulisi noudattaa (Kuula 2006, 23.) Myös objektiivisena pysyminen on tärkeää. Tutkijan on nojattava tutkimustuloksissaan vain tutkimusaineiston tuloksiin, eikä omiin mielipiteisiinsä tai ennakko-oletuksiin (Hirsjärvi ym. 2008, 20.) Koska itse toimin kuraattorina yksityiskoulussa, minun on oltava tietoinen omista mielipiteistäni ja oletuksistani, että ne eivät vaikuttaisi tutkimustuloksiin.

Tutkimusta ei myöskään voi suorittaa ilman asianmukaisia lupia. Sain tutkimusluvan Laihian kunnalta ja Mustasaaresta sekä Vaasan opetusvirastosta, mutta jostain syystä en saanut tutkimuslupaa Vaasan kouluterveydenhoitajien tutkimiseen. Vaasan opetusvirasto ei voinut antaa terveydenhoitajia varten tutkimuslupaa, vaan se piti anoa terveydenhoidon ylilääkäriltä, joka ei koskaan vastannut tutkimuslupakyselyyni.

Olen testannut oman kyselylomakkeeni lähettämällä sen eräälle työkaverilleni vastattavaksi ja varmistaakseni, että vastaajien anonymiteetti säilyy, ts. vastauksista ei näe vastaajan tietoja ja henkilöllisyyttä ja että kysymykset ovat ymmärrettäviä ja niihin on helppo vastata. Näin ollen, kerätessäni vastauksia yhteen, en ole tietoinen kuka kyselyyni on vastannut.

Aineiston säilyttämisen suhteen varmistin, että kukaan muu ei pääse siihen käsiksi. Tutkimustulokset olivat vain omalla koneellani Google Drive-pohjalla, jonne pääsi kirjautumaan vain salasanaa käyttämällä. Näin ollen kukaan muu ei päässyt tutkimusaineistoon käsiksi. Tutkimuksen jälkeen koko kysely poistetaan Google Drive-alustalta. Alustan etuja ovat se, että kysely on sinne helppo tehdä, se on maksuton ja vastaaminen on helppoa, sillä vastaukset tallentuvat pohjalle automaattisesti.

7.3 Aineiston analyysi

Tutkimustulosten analysoimisessa peilaan Layderin teoriaa saamiini vastauksiin. Tutkijalla on valinnanvapaus sen suhteen, miten aineistoa lähdetään tulkitsemaan. Aineiston johtopäätösten teko ja tulkinta ovat tutkimuksen kannalta tärkein vaihe. Analysoidessaan vastauksia, tutkijalle selviää, minkälaisia vastauksia hän on tutkimusongelmalleen saanut.

Käytän Layderin käsitteitä mikro-, makro ja meso-tasosta ja pohdin oppilashuollon merkitystä ja sisältöä yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan kannalta. Onko yksilön tarpeet muuttaneet oppilashuoltoa ja minkälaisiin yhteiskunnallisiin tarpeisiin ja vaatimuksiin uudella lailla on pyritty vastaamaan? Miten oppilashuoltotyö on vuosikymmenten saatossa muuttunut ja mitä haasteita se on tuonut koulun erikoistyöntekijöille, kuraattoreille, terveydenhoitajille ja psykologeille? Analysoinnin tarkoitus on tuottaa uutta informaatiota tutkittavana olevasta aiheesta.

Tutkimuksen kannalta oleellista on se, minkälaista puhetta eri alan työntekijät tuottavat omasta työstään ja yhteistyöstä muiden ammattikuntien kanssa suhteessa uuteen oppilashuoltolakiin. Oleellista tutkimuksessani on, miten koulun psykososiaalinen työ nähdään yhteiskunnallisten muutosten, kouluyhteisön ja yksilöllisen työn kannalta. Miten koulukuraattori, -terveydenhoitaja ja -psykologi kokevat oman työnsä uuden lain puitteissa? Miten uusi laki peilaa yhteiskuntamme muutoksia mikro-, meso- ja makrotasoilla?

7.4 Tutkimustehtävä

Tutkimuksen tarkoitus on selvittää miten koulukuraattorien, kouluterveydenhoitajien ja koulupsykologien yhteistyö on muuttunut uuden oppilashuoltolain myötä. Miten edellä mainitut oppilaitosten erityistyöntekijät toteuttavat yhteistyötänsä nyt, kun uusi laki säätelee sitä suhteellisen tarkasti.

Tutkimuskysymykseni ovat:

- 1) Minkälaisia uusia käytänteitä laki on tuonut oppilashuoltotyöhön?
- 2) Miten kuraattorit, terveydenhoitajat ja koulupsykologit kokevat uuden lain mukaisen yhteistyön?
- 3) Miten uusi oppilashuoltolaki näyttäytyy mikro-, meso- ja makrotasolla koulussa tehtävässä sosiaalityössä ja perheiden kanssa tehtävässä yhteistyössä?

Käsitteinä ovat yksilöllinen ja yhteisöllinen oppilashuolto, sekä koulun mikro-, meso- ja makrotason sosiaalityön kontekstit.

7.5 Sähköpostikysely aineiston tiedonkeruumenetelmänä

Omassa tutkimuksessani käytän metodina sähköpostikyselyä, jossa on avoimia ja puolistrukturoituja kysymyksiä. Kysely on yksi survey-tutkimuksen perusmetodi (Hirsjärvi ym. 1997, 189.)

Kyselyn etuna on se, että sen avulla voidaan saada runsaasti tutkimusaineistoa. Se on tehokas tapa kerätä aineistoa, ja sähköpostikysely voidaan lähettää sadoille tutkittaville ilman erillisiä kustannuksia. (Kuula 2006 174.) Toisaalta kyselytutkimuksen haittana on mm. se, että tutkija ei tiedä, kuinka paneutunut vastaaja on asiaan ja kuinka selvillä he ovat kysytystä aiheesta. Tutkija ei voi myöskään olla varma siitä, onko vastaaja ymmärtänyt kysymykset oikein. Kyselylomakkeen laatimisessa on tärkeää, että kysymykset ovat selkeitä ja tarpeeksi erityisiä. Niiden tulee olla myös tarpeeksi lyhyitä, eivätkä ne voi sisältää kaksoismerkityksiä (Hirsjärvi ym. 1997, 198-199.)

Kuulan mukaan (2006) sähköpostikyselyn etuna on se, että se poistaa monia häiriötekijöitä. Kun haastattelija ja haastateltava eivät näe toisiaan, poistuu myös mahdollinen valta-asetelma heidän väliltään. Lisäksi kysely saadaan suoraan kirjallisessa muodossa, jolloin litterointi jää pois. (Kuula 2006 174).

Kyselylomakkeen kysymykset koskevat tässä tutkimuksessa nimenomaan eri ammattikuntien välistä yhteistyötä koulussa uuden oppilashuoltolain puitteissa ja miten oppilashuoltotyö on käytännössä muuttunut lain myötä. Tein sähköpostikyselyn Google Drive-pohjalle ja vastaukset ovat olleet siellä salasanan takana, eikä kukaan muu ole päässyt niihin käsiksi.

7.6 Tutkimusaineiston kerääminen

Sähköpostikyselylomake lähetettiin kaikille Laihian ja Mustasaaren kuntien kuraattoreille, koulupsykologeille ja kouluterveydenhoitajille perusopetuksessa sekä Vaasassa koulukuraattoreille ja koulupsykologeille. Vaasan kaupungin kouluterveydenhoitajia varten en saanut koskaan tutkimuslupaa.

Vaasassa perusopetuksessa, sekä suomen- että ruotsinkielisissä kouluissa työskentelee yhteensä 5 koulupsykologia, 11 koulukuraattoria. Laihian peruskouluissa työskentelee yhteensä perusopetuksessa 1 koulupsykologi, 1 kuraattori ja 3 kouluterveydenhoitajaa. Mustasaaren kunnassa suomen- ja ruotsinkielisissä kouluissa perusopetuksessa työskentelee 2 koulupsykologia, 4 kuraattoria ja 6 kouluterveydenhoitajaa. Hain tutkimuslupaa Laihian, Vaasan ja Mustasaaren opetusvirastosta, mutta kävi ilmi, että Laihian kouluterveydenhoitajat kuuluivat Vaasan ja Laihian yhteistoiminta-alueeseen ja näin olleen Laihian kouluterveydenhoitajien tutkimuslupaa piti hakea Vaasan kaupungilta. Hain Vaasan kouluterveydenhoitajien tutkimuslupaa myös Vaasan kaupungilta, mutta lupaa en koskaan saanut. Näin ollen vaasalaiset kouluterveydenhoitajat jäivät tutkimuksen ulkopuolelle.

Kysely lähetettiin 8 koulupsykologille, 16 koulukuraattorille ja 9 kouluterveydenhoitajalle. Kyselyjä lähetettiin yhteensä 33. Vastauksia tuli yhteensä 8 ja näin ollen vastausprosentti oli n. 24 %.

Sähköpostikyselyyn vastattiin merkisemällä kyselyyn ainoastaan ammatti, kieli ja se, työskenteleekö vastaaja ala- vai yläasteella tai ehkä molemmilla. Koska vastaajan työskentelykuntaa ei kysytä, säilyy vastaajan anonymiteetti. Koulupsykologien, kuraattoreiden ja kouluterveydenhoitajien määrä kunnissa ja kouluissa vaihtelee yhdestä useampaan, eikä ole tarkoituksenmukaista tietää mistä kunnasta kukin vastaaja on. Opettajat, erityisopettajat ja rehtorit olen rajannut tietoisesti pois sillä perusteella, että heidän ensisijainen tehtävänsä ja tavoitteensa koulussa on pedagoginen eli opettaminen. Koulupsykologit, kouluterveydenhoitajat ja kuraattorit edustavat koulussa ”ulkopuolista” henkilökuntaa, joiden tehtävä on selkeästi muu kuin opettaminen.

Valitsin kunnista Vaasan, joka on oma kuntani, Mustasaaren ja Laihian, jotka ovat Vaasan lähikuntia. Vaasan ja Mustasaaren tutkimuskohteina ovat myös ruotsinkielisen perusopetuksen kuraattorit, kouluterveydenhoitajat ja koulupsykologit. Tutkimalla myös Vaasan lähikuntia, saan enemmän tutkimustietoa ja tutkimusaineistoni on laajempi. Vaikka itse työskentelen Vaasassa yksityiskoulussa kuraattorina, haluan lähettää kyselyn myös oman kuntani perusopetuksen kuraattoreille, terveydenhoitajille ja koulupsykologeille. Perustelen päätöstäni sillä, että en omassa käytännön työssäni ole juurikaan tekemisissä kunnallisen puolen kuraattorien, terveydenhoitajien tai koulupsykologien kanssa. Tutkimus antaa minulle myös tietoa oppilashuollon uusista käytänteistä uuden lain myötä ja siitä miten ne vaihtelevat eri kunnissa.

8. TUTKIMUSAINEISTO

Seuraavassa esitellään tutkimusaineistoa. Vastausprosentti sähköpostikyselyyn oli 24 %. Vastaajista 4 oli koulukuraattoreja (50 %), 3 koulupsykologia (37,5 %) ja 1 terveydenhoitaja (12,5%).

Kysymykseen millä perusopetuksen asteella he työskentelivät, vastaukseksi saatiin alakoulussa 0 (0%), yläkoulussa 2 (25 %) ja molemmissa 6 (75 %)

Äidinkieleltään kaikki olivat suomen kielisiä.

Seuraavana ovat tutkimuskysymykset vastauksineen.

8.1 Oppilashuoltotyön muutokset

”Painotus ennaltaehkäisevään työhön on lisääntynyt ja yhteisöllinen oppilashuoltotyö. Oppilashuoltoryhmissä ei enää käsitellä yksittäisten oppilaiden asioita vaan laajemmin koko koulun hyvinvointia, tämä on ollut hyvä asia.”

”Yhteisöllisen työn lisääntyminen ja näin ollen pyrkimyksenä on toimia myös ennaltaehkäisevällä puolella.”

”Oppilashuoltolain muutos on vaikuttanut arjessa lähinnä käytänteisiin opiskeluhuoltoryhmien kokoontumiseen liittyen.”

”Laki painottuu ennaltaehkäisevään ja yhteisölliseen työhön. Tämä antaa mahdollisuuden työskennellä mm. luokissa ja ryhmämuotoisesti. Työ ei ole vain tulipalojen sammuttelua.”

”Joltain osin selkeyttänyt ja yhtenäistänyt käytäntöjä, tuonut eräänlaista ryhtiä oppilashuollollisiin asioihin, mm. dokumentointi. Oppilashuoltoa raamittaa laki, johon voi vedota joissakin haasteellisissa tai epäselvissä tilanteissa. Selkiyttänyt oppilashuoltoryhmän kokoonpanoa eli yksilökohtainen asiantuntijaryhmä, johon kuuluvat vain kyseisen oppilaan/asian käsittelyyn vaadittavat tahot.”

”Tieto koulun sisällä ei siirry kovin jouhevasti opettajien ja erityistyöntekijöiden välillä. Saattaa olla, että jokainen on vähän tahoillaan huolissaan, muttei riittävästi, jotta kokoaisi ryhmää. Toisaalta oppilaan ja huoltajien ääni tulee paremmin kuulluksi uuden lain myötä.”

”Oppilaiden asioita ei enää oteta esille niin helposti, vaan vasta, kun asiasta on syntynyt ongelma. Uusia palavereita.”

”Koska uusi laki painottaa nyt oppilashuoltoa enemmän ennaltaehkäisevänä koko oppilaitosta koskevana oppilashuoltona, on kouluilla lähdetty enemmän miettimään asioita koko koulun ja koko luokan tasolla. Kuraattorikin on nyt enemmän mukana koko luokan kanssa tehtävässä ennaltaehkäisevässä työssä. Koulussa kehitelty luokan kanssa tehtävää ennaltaehkäisevää työtä, jolla pyritään parantamaan työrauhaa luokassa ja ehkäisemään kiusaamista. Tätä työtä vetävät erityisopettaja, opo, kuraattori ja apulaisrehtori ja myöskin luokanohjaajat otetaan työskentelyyn tiiviisti mukaan. Tietysti myös oppilaat ja huoltajille tietoa.”

Vastauksista tulee ilmi työn painopisteen muuttuminen ennaltaehkäisevään suuntaan, mikä koetaan hyvänä asiana. Oppilashuoltoryhmät kokoontuvat koko koulun asialla, pohtimaan koko koulun hyvinvointia. Neljässä vastauksessa mainitaan ennaltaehkäisevän työn tärkeys ja siihen panostaminen. Toisaalta eräässä vastauksessa tuodaan ilmi se, että tieto ei enää kulje yhtä joustavasti opettajien ja erityistyöntekijöiden välillä. On huoli, mutta välttämättä huolen ilmaiseminen ei mene perille vaan odotetaan turhan kauan ennen kuin aloitetaan interventio. Koska oppilashuoltoryhmissä ei saa enää käsitellä yksittäisen oppilaan asioita, voi avun saaminen viivästyä. Jos ei opettaja, kuraattori, psykologi tai muu taho kutsu kokoon asiantuntijaryhmää, se pitkittää oppilaan avun saamista. Lisäksi, joku erityistyöntekijä, jonka olisi hyvä olla tietoinen oppilaan asioista, saattaa jäädä asiantuntijapalaverista ulkopuolelle.

8.2 Yhteistyö erityistyöntekijöiden kanssa

”Aiempaa enemmän yhteistyössä asiantuntijapalavereita ja konsultaatiota, koska ei enää asioita käsitellä oppilashuoltoryhmissä ja tietosuojakäytänteet tiukentuneet. Oppilaista puhutaan yhä enemmän nimettöminä konsultaatiomielessä.”

”Työnjakoon liittyvät kysymykset ovat tulleet konkreettisemmin esille.”

”Itsellä on useampi koulu, joissa toimin. Vanhan lain aikaiset säännölliset tiheät oppilashuoltoryhmien kokoontumiset, joissa joustavasti keskusteltiin sekä yksittäisten oppilaiden yhteistyötä vaativista asioista että yhteisöllisistä asioista on auttoi pysymään kärryillä päivänpolttavissa asioissa ja yhteistyö oli mutkatonta. Oppilasta päästiin auttamaan mahdollisesti nopeammin ja tehokkaammin. Toisaalta yhteistyö juuri terveydenhoitajien ja psykologin kanssa sujuu helposti näinkin.”

”Oppilaiden ympärille on luotu kolmikanta tukiryhmiä tarpeen mukaan. Ryhmä voi koostua esim. opettajasta, terkkarista ja kuraattorista. Oppilaan huoli määrää pääosin ryhmänjäsenet. Yhteistyö lisääntynyt mm. perhepalavereissa moniammatillinen osallistuminen.”

”Lain voimaan tultua tuntui, että se vaikeuttaa yhteistyötä, koska jossain määrin aiheutti turhankin suurta varovaisuutta yhteistyössä. Laki kuitenkin mahdollistaa keskinäisen konsultoinnin.”

”Saattaa käydä ilmi, että oppilas on jo useamman tahon hyppysissä, kun tieto ei vaihdu.”

”Yhteistyö toimii, mutta täytyy miettiä tarkkaan, mitä puhuu ”

”Yhteistyötä kouluterveydenhoitajan ja koulupsykologin kanssa on tehty ennenkin ennen tätä lakia ja mielestäni siihen ei ole tullut erityistä muutosta. Toki salassapitovelvollisuudessa ollaan edelleen toisinaan tiukkoja tietojen saamisen ja luovuttamisen kanssa, vaikkakin lain 23 pykälä antaisi siihen mahdollisuuden.”

Vastausten perusteella palaverin määrä on lisääntynyt, sillä asiantuntijaryhmät kokoontuvat tarpeen mukaan yksittäisen oppilaan asioissa. Asiantuntijaryhmien kokoonpano saattaa vaihdella eri palavereissa. Moniammatillisuuden lisääntyminen katsotaan hyväksi asiaksi. Toisaalta kaivataan myös vanhoja oppilashuoltopalavereja, joissa avoimesti keskusteltiin yksittäisen oppilaan asioista, sillä siten tarvittava tieto kulki helposti työntekijältä toiselle. Nyt oppilas saattaa olla jo psykologin tai kuraattorin hoidossa, mutta terveydenhoitajalla ei ole siitä mitään tietoa. Toisaalta kaikista vastauksista tulee ilmi myös se, että kuraattorit, psykologit ja terveydenhoitajat tekevät edelleen hyvää yhteistyötä, ja konsultointi moniammatillisesti toimii edelleen.

8.3 Perheiden kanssa tehtävä työ

Miten koet lain näkyvän oppilaan ja perheiden kanssa tehtävässä työssä? Kerro esimerkkejä.

”Asiantuntijapalavereilla päästään periaatteessa nopeammin kiinni asian ytimeen, koska ei enää ” odotella oppilashuoltoryhmää”. Se kenellä huoli herää, alkaa viedä asiaa eteenpäin. Parhaimmillaan oppilas ja perhe saavat apua tilanteeseen aikaisempaa nopeammin.”

”Perheiden kanssa tehtävässä työssä en näe muutoksia. Ainoastaan sen, että vanhemmat eivät voi kieltää lastaan saamasta oppilashuollon tukea.”

”On hyvä, että laki korostaa oppilaan ja huoltajan roolia. Käytännössä se on lisännyt asioiden läpinäkyvyyttä oppilaalle ja huoltajalle.

”Nuorella on oikeus mm. kuraattoripalveluihin ilman huoltajan lupaa - madaltaa kynnystä tulla puhumaan aroista perheen asioista. Nuori saa vaikuttaa kuka aikuinen on päättämässä häntä koskevista asioista. - Tiivis yhteistyö kodin ja koulun välillä.”

”Suhteessa perheisiin selkiyttää koulun oppilashuollon toimintaa ja lain kautta on helpompi perustella vanhemmille joitakin koulun toimintatapoja. Laki korostaa oppilaan oikeuksia, mm. ettei vanhemmilla ole oikeutta kieltää lapseltaan oppilashuollon palveluja. Lain edellyttämän kirjallisen suostumuksen hankkiminen asiantuntijaryhmän koolle kutsumiseen (silloin, kun koulun ulkopuolisia tahoja) on jossain määrin jäykkää, varsinkin maahanmuuttajavanhemmille välillä vaikea selittää miksi tarvitaan ja mihin he suostuvat allekirjoittaessaan.”

”Tämä linkki toki vahvistuu.”

”Kaikissa asioissa lupa kysytään oppilaalta ja monesti vanhemmiltakin, joten heidän roolinsa on vahvistunut.”

”Oppilaan ja perheen osallisuus lisääntyy. Oppilaan ja perheen mielipidettä kysytään vahvemmin esim. monialaisen asiantuntijaryhmän kokoamisessa.”

Vastauksissa tulee ilmi, että pidetään hyvänä sitä, että huoltajalla ei ole mahdollisuutta enää kieltää oppilaalta oppilashuollon palveluja. Koska kuka tahansa voi tehdä aloitteen monialaisen oppilashuoltoryhmän kokoamisesta, voi apua saada nopeammin ja ongelmiin voidaan puuttua. Toisaalta asiantuntijaryhmän kokoaminen voi olla myös jäykkää ja hankalaa, varsinkin silloin, kun asiakkaana on perhe, jolla ei ole tarvittavaa kielitaitoa eikä ehkä tietoa siitä, minkälaisia käytänteitä kouluissa ylipäänsä on tai jos oppilas/huoltaja vastustaa asiantuntijaryhmän kokoamista. Oppilaan ja perheen osallisuuden lisääntymistä pidetään hyvänä. Lähes kaikissa vastauksissa tulee ilmi se, että huoltajien ja perheen merkitys on lisääntynyt ja sitä pidetään hyvänä.

8.4 Yhteistyön muutokset

Miten koet lain mahdollisesti muuttaneen yhteistyötäsi koulun muun henkilökunnan (rehtori, opettajat, erityisopettajat, opot) kanssa? Kerro esimerkkejä.

”Ei enää voi olettaa, että rehtori tietää kaikesta oppilaisiin liittyvistä asioista. Konsultointi on lisääntynyt eri ammattiryhmien välillä.”

”Siinä mielessä lisääntynyt, että yhteisöllisen työn suunnittelun merkeissä enemmän tekemisissä kuin aikaisemmin.”

”(Itsellä on useampi koulu, joissa toimin. Vanhan lain aikaiset säännölliset tiheät oppilashuoltoryhmien kokoontumiset, joissa joustavasti keskusteltiin sekä yksittäisten oppilaiden yhteistyötä vaativista asioista että yhteisöllisistä asioista auttoi pysymään kärryillä päivänpolttavissa asioissa ja yhteistyö oli mutkatonta. Oppilasta päästiin auttamaan mahdollisesti nopeammin ja tehokkaammin.) Tällä hetkellä uuden lain tuomien muutosten myötä yhteistyö saattaa osittain jäädä ohueksi joidenkin opettajien, rehtoreiden ja erityisopettajien kanssa.”

”Yhteistyö on tiivistä. Toisaalta yhr kokouksissa ei enää keskustella yksittäisten oppilaiden tilanteesta vaan niille tapaamisille pitää löytää toinen ajankohta.”

”Etenkin heti lain voimaan tultua opettajille tuli käsitys, ettei saa enää puhua kenenkään kanssa oppilaan asioista. Mielestäni on vaatinut paljon työtä, ja vaatii edelleen, saada koko kouluyhteisölle yhtenäinen käsitys miten oppilaaseen liittyvä huoli viedään eteenpäin, rohkeus konsultoida. Hyvä asia on se, että oppilaan asioiden käsittelyyn osallistuvat vain ne, kenelle asia kuuluu. Toisaalta on vaarana, että toimitaan toisistaan tietämättä, tehdään päällekkäistä työtä ja kenelläkään ei ole käsitystä kokonaistilanteesta. Aiemmin koulun oppilashuoltoryhmä piti tavallaan langat käsissä, mahdollisti keskinäisestä työnjaosta sopimisen yms. ”

”Rehtoreiden kanssa tiedonvaihto on vähentynyt huomattavasti.”

”Yhteistyö heikentynyt, tiedonkulku siitä, miten oppilailla menee on heikentynyt”

”Rehtorin kanssa tehtävä yhteistyö koskien yksittäisiä oppilasasioita on vähentynyt ja yhteistyö painottuu nyt enemmän koko koulun hyvinvoinnin kehittämiseen YOHR:n myötä. Aikaisemmin OHR:ssä voitiin moniammatillisesti tuoda esiin huolioppilaiden asioita ja pohtia yhdessä, miten tästä eteenpäin ja kuka/ketkä hoitavat. Nyt varsinkin kouluilla, joilla kuraattori käy harvoin tai isoissa kouluissa, voidaan joutua tilanteeseen, ettei eri osapuolet ole tietoisia, miten oppilaan asia etenee vai eteneekö? Jotta ollaan tietoisia asioista ja niiden etenemisestä, tulisi oppilashuollon henkilöstöllä olla aikaa konsultaatiolle, mutta kun kaikilla on paljon työtä tätä aikaa on välillä vaikea järjestää. Tästä saattaa olla seurauksena se, että jokainen hoitaa saman oppilaan/perheen asioita yksin ja myös kantaa huolia yksin.”

Yhteistyö on uuden lain mukaan ilmiselvästi muuttunut. Tietojen vaihto yksittäisestä oppilaasta on eri ammattiryhmien välillä vähentynyt, eikä kukaan mahdollisesti tiedä, kuka oppilaan tai perheen asioita hoitaa. Rehtorin rooli on varmasti muuttunut eniten.

Nyt ei oppilashuoltoryhmissä keskustella oppilasta vaan koko kouluyhteisöstä ja rehtori johtaa tätä ryhmää. Merkillepantavaa on se, että kun oppilashuoltoryhmissä ei enää saa käsitellä yksittäisen oppilaan asioita, voi yhteistyö heikentyä. Kukaan ei tiedä, kuka oppilaan asioista ottaa ”kopin”. Konsultoida voi, mutta siihen löydettävä aika on tiukoilla jokaisen ammattiryhmän sisällä. Oppilaitoksissa, missä kuraattori käy vaikka kerran viikossa, ei välttämättä ole tietoa, miten viedä huolta oppilaasta eteenpäin.

8.5 Yhteiskunnalliset muutokset

Millaisia yhteiskunnallisia muutoksia näet uuden lain taustalla?

”painotus ennaltaehkäisevään mielenterveystyöhön - yksilön yksityisyydensuojan korostuminen”

”Sote- ratkaisujen ideana on, että apu olisi mahdollisimman lähellä ja mahdollisimman nopeasti saatavilla. Lisäksi psyykkisen pahoinvoinnin ehkäisemiseksi pyritään panostamaan ennaltaehkäisevään työhön kustannusten säästämiseksi kalliista erikoissairaanhoidosta. Terveystieteiden rakenteiden yhdistäminen ja yhtenäistäminen sekä palvelujen joustavuus.”

”Kokonaisvaltainen vastuu nuoren hyvinvoinnista. Nuoria ei voida enää tasapäistää.”

”Yksilön itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen. Yksilön oikeusturvan korostuminen. Oppilashuollon merkitys ennaltaehkäisevässä työssä”

”Yksilönsuojaa nostetaan”

”Yritetään huomioida yksilöt ja perheen mahdollisuudet vaikuttaa”

”Alaikäisellä on oikeus saada oppilashuollon palveluita, eikä huoltajilla ole oikeutta sitä kieltää. Asiat pitää lainkin mukaan kirjata tarkemmin kuin ennen: opiskeluhuoltokertomukset ja kuraattoreiden asiakaskertomukset. Kuraattori -ja psykologipalvelut on kirjattu lakiin ja näitä palveluita on järjestettävä esi-ja perusopetuksessa ja 2. asteella. Lakiin on siten kirjattu oppilaan oikeus oppilashuoltoon.”

Lähes kaikki vastanneet ovat sitä mieltä, että uudella lailla on pyritty entistä paremmin huomioimaan yksilönvapaus ja yksilön oikeudet.

Näiltä osin laki onkin tuonut lisää oikeuksia asiakkaalle eli oppilaalle. Oppilaalla on oikeus päättää ikätasonsa mukaan, ketkä ovat mukana asiantuntijaryhmässä ja hänellä on oikeus jopa jättää huoltajat siitä pois kokonaan. Toinen merkittävä muutos, minkä laki on mukanaan tuonut, on ennaltaehkäisevän työn painottuminen. Vain yhdessä vastauksessa tuodaan esille sote-ratkaisut ja terveydenhuollon rakenteiden muutokset, joiden tavoitteena on palveluiden piiriin pääseminen ilman kallista erityissairaanhoitoa. Yhteiskunnallisesti tämä olisi merkittävä asia, koska palvelujen saatavuus saattaa kangerrella myös koulumaailmassa varsinkin psykiatristen palvelujen osalta.

8.6 Lain myönteiset muutokset

Mitä pidät lain myönteisinä vaikutuksina omalle työllesi?

”lain suoma velvoite ennaltaehkäisevää työhön”

”Yhteisöllisen työn lisääntyminen”

”Vähemmän oppilashuoltoryhmien kokoontumisia antaa aikaa muulle työlle.

”Uudet mahdollisuudet työnkuvan luomisessa.”

”Laki edellyttää sähköistä oppilashuoltorekisteriä, joten asia etenee rekisterin saamiseksi kuntaamme. Dokumentointi selkiytyy ja tiedon siirto työntekijän vaihtuessa tai lapsen vaihtaessa koulua kunnan sisällä esim. kuraattorilta toiselle. Laki tuonut selkeämpiä ja valtakunnallisesti yhtenäisiä ohjeita. Yhteisöllisen oppilashuoltotyön merkityksen tiedostaminen kouluyhteisössä ja siihen panostaminen. Oppilashuolto on koko koulun henkilöstön tehtävä.”

”Tiiviimpi yhteistyö kotien kanssa.”

”lakia ja pykälää tulee mietittyä”

”Ennaltaehkäisevään ja koko koulun hyvinvointityöhön kiinnitetään kouluilla enemmän huomiota ja kuraattorinkin panosta yritetään siirtää siihen enemmän (vaikkakin yksilötyökin on hoidettava ja painaa päälle)”

Kaikki vastaajat pitivät siitä, että ennaltaehkäisevän työn painotus on lisääntynyt. Myös kotien kanssa on yhteistyö tiivistynyt. Oppilashuollon rekisteröinti on vaatinut myös yhtenäisiä kirjaamismenetelmiä, joita paitsi kunnallisesti, myös valtakunnallisesti on jouduttu kehittämään. Yhteisöllisen oppilashuollon merkitystä pidetään positiivisena asiana omassa työssä, joskin yksilöllinen oppilashuoltotyö vie myös aikaa.

8.7 Lain kielteiset muutokset

Mitä pidät lain kielteisinä vaikutuksina omalle työllesi?

”työpaine; edelleen suuret jonot yksilöasiakkaita, mutta samalla lain velvoite painopisteen siirtämiseen ennaltaehkäisevään työhön. Työmäärä on kasvanut, myös paperityö--> lain myötä tulisi reilusti lisätä koulupsykologien määrää”

”Kiireen lisääntyminen. Yksilökohtaisen asiakastyön tarve ei ole vähentynyt, vaikka laki muuttunut. Samaan aikaan on velvoite tehdä pääosin yhteisöllistä työtä. Työntekijän kannalta lain tuomat aikarajat tuovat painetta työskentelyyn. ”

”Huoli siitä, jääkö tarpeellisia väliintuloja tekemättä siksi, että tieto ei kulje oppilashuoltoryhmien kokoontumisten puutteen vuoksi. Raja pedagogisten asioiden ja oppilashuollollisten asioiden välillä on sekä yksilökohtaisten ja yhteisöllisten asioiden välillä on monissa tilanteissa keinotekoinen. Asiat lomittuvat ja limittyvät toisiinsa niin, että vanha joustavampi tapa olisi sinänsä parempi. Laissa ei ole määritelty myöskään oppilasmäärää kuraattoria kohden, joten kunnat voi kuraattorin ”selkänahasta repien” pitää pientä miehitystä lakisääteisiin aikataulujen täyttymisiin vedoten.”

Joiltain osin laki on kankea. Joskus on vaikea vetää rajaa milloin on kyseessä oppilashuollollinen asia, jonka käsittelyyn vaaditaan oppilaan/huoltajan suostumus ja milloin on kyseessä koulunkäyntiin liittyvä huoli (mm. poissaolot) tai kurinpidollinen asia, jolloin palaverin järjestämiseen ei tarvita suostumusta. Yleensä vanhemmat ovat suostuvaisia koulupalavereihin, mutta siinä tapauksessa tulee enemmän haastetta, jos vanhemmat eivät suostu oppilashuollollisen asian moniammatilliseen käsittelyyn. Jossain määrin on tullut ristiriitaisia soveltamisohjeita, esimerkiksi tarvitaanko aina kirjallinen suostumus asiantuntijaryhmän koolle kutsumiseen vai riittääkö suullinen.

Eri työntekijöillä on eriäviä käsityksiä edelleenkin. Laissa on määritelty minimiaika, jonka sisällä tulee päästä oppilashuollon palveluihin (kuraattori/psykologi). Laissa ei ole kuitenkaan suosituksia oppilashuollon resurssoinnille (esim. oppilasmäärä/kuraattori/psykologi).”

”Tieto pirstaloituu. Kun huolia ei kerää yhteen, pienet huolet jäävät vaille huomiota.”

”asiat nostetaan pyöhdälle vasta, kun ne ovat ongelmia monesti, joten se vaikuttaa yhteistyötä heikentävästi, mikä on ollut oppilaiden parhaaksi ja auttanut ajoissa huomaamaan haasteita ja puuttumaan pienempiin asioihin ja kiinnittämään huomiota niihin”

”Yksilökohtaisen keskustelun järjestäminen oppilaalle seitsemäntenä työpäivänä sen jälkeen, kun sitä on oppilas, huoltaja tai joku muu henkilö pyytänyt, on välillä vaikea toteuttaa suuren oppilaspuhjan takia tai kun tulee akuutteja tapaamisia tai palavereita, jotka pitää hoitaa kiireellisesti. Monialaisen asiantuntijaryhmän kokoamisessa suostumukset ja kirjalliset suostumukset sekavia ja aiheuttavat lisää paperityötä. Näen keinokekoisena jaottelun pedagogiseen tukeen ja oppilashuollolliseen tukeen. Oppilaan asiat kokonaisvaltaisia ja kaikki asiat vaikuttavat kaikkeen ja usein samat koulun henkilöt hoitavat oppilaan asiaa.”

Vastaajien mielestä yksilökohtaisen työn tarve on edelleen niin valtava, että on vaikea keskittyä yhteisölliseen oppilashuoltoon. Lain säätämät aikarajat saada oppilashuollollista apua painaa myös päälle. On myös vaikeaa vetää johtopäätöstä siitä, mikä asia on puhtaasti pedagoginen ja mikä oppilashuollollinen. Usein oppilaat ovatkin moniongelmaisia.

Huolta aiheuttaa myös se, että miten toimia, mikäli huoltajat eivät suostu moniammatilliseen asian käsittelyyn. Vastauksissa tulee esille myös se, että resurssipula vaikeuttaa lain toteuttamista ja tapaamisten järjestämistä oppilaan kanssa määräajan puitteissa ja syynä nähdään se, että kuraattorilla, psykologilla ja terveydenhoitajalla voi olla vastuullaan monia kouluja ja satoja oppilaita. Paperitöiden määrä on lisääntynyt, koska asiantuntijapalaveriin vaaditaan yleensä kirjallinen suostumus ja dokumentoinnille on annettu tarkat ohjeet. Mikä on pedagogista ja mikä on oppilashuoltoa aiheuttaa myös kysymyksiä ja rajan vetoa. Näiden ero ei välttämättä ole aina selvä

8.8 Muuta aiheesta

Mitä muuta haluaisit aiheesta sanoa?

Uutta oppilashuoltolakia pystytään toteuttamaan riittävän hyvin, jos resurssit ovat kohdillaan.

Työntekijän kannalta oppilashuollon lain epäkohta on, että siinä ei määritellä kuinka paljon oppilaita / psykologi tai kuraattori saa olla. Eli aikarajavelvoitteet ovat samat, riippumatta onko 500 oppilasta tai 3000 oppilasta. Tässä mielessä lakia on mahdotonta toteuttaa. Samalla olisi tarpeellista miettiä koko kunnan palveluita esim. psykologiresurssin yhteydessä, miten niitä voisi jakaa järkevästi, onko päällekkäistä työtä, jääkö joku osa-alue hoitamatta.

Laissa olisi mielestäni voitu määritellä ohjeistus oppilashuollon työntekijöille vaadittavista työtiloista (kuten terveydenhuollossa). Laki tuli voimaan liian nopealla aikataululla. Lakiin liittyvistä asioista tiedottaminen opettajille on mielestäni jäänyt liikaa oppilashuollon henkilöstön vastuulle Lain voimaan tultua oli koulutuksia koko koulun henkilöstölle, mutta asia oli silloin liian tuore. Tarvittaisiin lisäkoulutusta. Esimerkiksi oppilashuoltokertomusten kirjaaminen kaatuu palaverissa useimmiten oppilashuollon työntekijöille ja vaatii jatkuvasti informointia opettajille ja myös rehtoreille, että kyseessä on koulun rekisteriin kuuluva oppilashuoltokertomus. Yhteisöllinen oppilashuoltotyö olisi tärkeää, resurssit kuitenkin menevät edelleenkin paljolti yksilökohtaiseen työhön.

Suurimpana epäkohtana uuden lain myötä koetaan resurssipula. Yksilöllistä työtä on paljon ja se imee edelleen suuren osan ajasta. Koulun erityistyöntekijöillä saattaa olla satoja oppilaita hoidettavanaan ja uuden dokumentointivelvollisuuden myötä aika vain on rajallista. Lakia ei kyetä toteuttamaan sellaisena kuin se on kirjattu, mutta riittäväillä resursseilla se koettaisiin hyväksi. Kaivataan myös kunnan toimenpiteitä, päällekkäisten palvelujen ja jonojen purkamista, että palveluja olisi oikeasti tarjolla.

9. TUTKIMUSTULOKSET

Lain suurin rakenteellinen muutos on siinä, että se velvoittaa ensi sijaisesti ennaltaehkäisevään työhön. Koulun yleiseen viihtyvyyteen ja yhteisöllisyyteen tulee koko oppilaitosyhteisön panostaa. Tämä koskee siis kaikkia aikuisia henkilöitä, jotka koulussa työskentelevät. Ensisijaisesti siitä tulee kuraattorin, psykologin ja terveydenhoitajan huolehtia yhdessä koulun opetushenkilön kanssa. Pyritään siis vaikuttamaan koko yhteisöön, ei vain yksilöön. Oppilaitos saattaa olla monen sadan oppilaan ja työntekijän yhteisö, joten painotus ennaltaehkäisevään työhön on perusteltua. Koulu on myös paikka, johon koko suomalaisten nuorten ikäluokka (7-16-vuotiaat) kokoontuvat joka päivä, joten ennaltaehkäisevän työn kautta suuri ikäluokka on saavutettavissa. Saman ikäiset lapset ja nuoret rakentavat identiteettiään suuressa ryhmässä, joka jakaantuu päivän aikana moniin pienempiin viiteryhmiin, riippuen siitä, minkälaisella kokoonpanolla kulloinkin toimitaan. Layderin (1993) mukaan ihminen muokkaa identiteettiään juuri yhteisössä ja ryhmässä ja sosiaalisten kokemustensa pohjalta. (Layder 1993 101-102).

Lapsen ja nuoren identiteetin rakentaminen voi olla työläämpää kuin aikaisemmin. Post-modernilla aikakaudella vanhat arvot ovat kadonneet ja tilalle on tullut arvojen supermarketti, josta jokainen saa valita omansa. Kouluissa tämä näkyy tällä hetkellä erityisesti seksuaalivähemmistöjen oikeuksien esiin tulemisella. Koulujen tasa-arvo ja syrjäytymisen vastaisissa suunnitelmissa on kirjattava vallitsevan lainsäädännön mukaan yksilön oikeus sukupuolineutraliteettiin niin halutessaan.

Myös kuraattorin, terveydenhoitajan ja psykologin ammatti-identiteetti rakentuu myös koulussa työskentelyn kautta. Ammatti-identiteetti rakentuu käsityksestä mihin kuulua ja samaistua, arvoista ja etiikasta (Onnismaa 2014.)

Haasteita kouluun tuo samaan aikaan yhteiskunnassa makrotasolla tapahtuvat suuret rakennemuutokset, jotka vaikuttavat perheiden kautta myös suoraan kouluun lasten ja nuorten kautta. Näitä ovat mm. työttömyys ja sen mukanaan tuoma köyhyys.

Tutkimuksen mukaan kuraattorit, terveydenhoitajat ja psykologit ovat tyytyväisiä yhteisöllisen työn mahdollisuudesta ja koko kouluyhteisön tai luokan ilmapiiriin vaikuttamisesta. Nimenomaan yhteisöllinen työ nähdään mahdollisuutena tehdä ennaltaehkäisevää työtä. Toisaalta se ei ole vähentänyt yksilöllisen työn määrää. Yksilöllisellä työllä ei poisteta rakennemuutosten tuomia ongelmia vaan sen avulla on tarkoitus puuttua oppilaiden häiriökäyttäytymiseen ja sitä kautta rauhoittaa kouluympäristöä.

Resurssit eivät aina riitä yhteisöllisen työn kehittämiseen, kun yksilöllinen oppilashuoltotyö imee niitä niin paljon. Ulkuniemen mukaan työ ei ole kokonaisuudessaan uuden lain myötä lisääntynyt, mutta asiakkuus saattaa kestää pitkäänkin, jopa 3 vuotta (Talentia 2015 38)

Yksilöllistä työtä ei ole kuitenkaan voitu korvata yhteisöllisellä työllä läheskään kokonaan, sillä monet nuoret ovat moniongelmaisia ja tutkimuksissa on todettu, että huono-osaisuus siirtyy jo sukupolvelta toiselle.

Pippuri (2015) kirjoittaa, että syinä kuraattorilla käymiselle olivat yleisimmin käyttäytymiseen, sosiaalisiin suhteisiin, oppilaiden tunne-elämään ja perheeseen liittyvät syyt, koulunkäyntijärjestelyt, kiusaaminen, kaverisuhdeongelmat, poissaolot, uhmas käyttäytyminen ja motivaatio-ongelmat (Pippuri 2015 62-74.) Perhetilanteissa asiaa on ollut yleisemmin ratkaisemassa koulupsykologi tai kouluterveydenhoitaja, jolle terveystarkastuksissa aiheesta on kerrottu (emt. 57.)

Uusi oppilashuoltolaki on tuonut myös lisää palavereita erityistyöntekijöille. Kun ennen sai kaiken tarvittavan tiedon yhdestä oppilashuoltopalaverista kerran viikossa, on lain mukaan velvoite koota erilaisia asiantuntijapalavereita kunkin oppilaan kohdalla erikseen. Oppilaalla voi olla häiriökäyttäytymisen vuoksi asiantuntija palaveri, jossa ovat läsnä esim. opettaja, kuraattori, opinto-ohjaaja, psykiatrian erityisasiantuntija ja huoltaja. Vastaavasti saman oppilaan lukihäiriötä kokoontuu ratkomaan psykologi, erityisopettaja ja mahdollisesti ulkopuolinen kuntouttajataho.

Näin ollen joudutaan järjestämään useita kokoontumisia, koska laki vaatii, että kunkin oppilaan asiantuntijapalaverissa saa olla mukana vain ne tahot, joita asia koskee. Moniammatilliseen yhteistyöhön voi olla toisaalta haastavaa löytää aikaa. Huoltajapalaverit ovat aikaa vieviä ja aikataulujen sovittaminen niin, että monialaisuus toteutuu voi olla todella haasteellista.

Laki velvoittaa moniammatilliseen yhteistyöhön, mikä itsessään on hyvä asia. Huolta aiheuttaa eniten tiedon kulku. Uusi henkilötietolaki, joka tuli voimaan 25.5.2019 antaa suhteellisen tiukat raamit sille, mitä tietoa saa antaa millekin taholle ja miten yhteistyöhön koulussa tarvitaan huoltajien tai oppilaan kirjallinen lupa.

Tieto siitä, minkälaisen avun piirissä oppilas on tai ei ole, ei välttämättä siirry kaikille, jotka tietoa tarvitsivat. Myöskään opettajien varmuus siitä, mitä saa puhua ja kenelle, on epäselvää. Mikä on konsultointia eri ammattiryhmien välillä ja mikä tiedonsiirtoa, voi joskus olla veteen piirretty raja.

Perheiden osallisuus lain myötä on lisääntynyt. Huoltajilla on oikeus päättää hyvin pitkälle minkälaiseen oppilashuollolliseen toimenpiteeseen suostuvat. Näin ollen salaa selän takana toimiminen ja tiedon siirtäminen ei ole enää mahdollista.

Toisaalta, jos huoltaja ja oppilas kieltäytyvät oppilashuollon väliintulosta, jääkö esim. kuraattorin, terveydenhoitajan tai psykologin ainoaksi mahdollisuudeksi tehdä lastensuojeluilmoitus ja näin kuormittaa jo ennestään kiireellistä lastensuojelua? Muita mahdollisuuksia ei juurikaan jää.

Monialainen yhteistyö eri toimijoiden välillä saattaa vieläkin tarkoittaa sitä, että ainoaksi keskusteluksi jää, kuuluuko oppilas lastensuojelun vai psykiatrian palvelujen piiriin, eikä kukaan ota lapsesta tai nuoresta koppia. Näin palvelujen piiriin pääsy saattaa viivästyä pitkäänkin.

Koska laissa ei ole määrätty resursseja ja sitä, kuinka monta oppilasta yhdellä terveydenhoitajalla, psykologilla tai kuraattorilla saa olla, voi työ jäädä vain ”välttämättömien asioiden hoidoksi.”

Kiire painaa päälle mm. siitä syystä, että lakiin on kirjattu oppilaan oikeus saada oppilashuollon palveluja 7 päivän sisällä, kun on halunsa ilmaissut. Toisaalta yhteistyö kuraattorin, psykologin ja terveydenhoitajan välillä koetaan tiiviiksi. Ongelmaksi muodostuu lähinnä se, että yksittäisestä oppilaasta saatava tieto voi olla vaikea saada. Oppilas voi olla jo terveydenhuollon asiakas, mutta kuraattori tai psykologi ei sitä tietoa saa, mikäli oppilas/hooltaja ei tiedon siirtoon lupaa antaa. Laki painottaa selkeästi yksilön oikeuksia. Yksilöllä (tai perheellä) on oikeus päättää, ottaako palveluja vastaan ylipäänsä ollenkaan.

Kukaan ei voi koulussa työskennellä yksin. Moniammatillisuutta tarvitaan, koska yksittäisen oppilaan asiat voivat olla moninaisia ja vaikeita hoitaa. Tämän tutkimuksen mukaan koulun erityistyöntekijät ovat suhteellisen tyytyväisiä lakiin, vaikka tiedostavat sen haasteet. Toisaalta tutkimuksen otos on niin pieni, ettei siitä voi vetää mitään suuria johtopäätöksiä.

Laki korostaa selkeästi yksilön oikeuksia ja valinnanvapautta. Oppilaalla ja hooltajalla on oikeus määrittää, ketkä oppilaan asioita hoitaa ja selvittelee. Tämä heijastaa myös yhteiskuntamme arvoja. Yksilön oikeudet ovat suuret eikä niitä voida sivuuttaa. Toisaalta puitteet, jotka laki antaa, ovat aika tiukat. Kaikki on dokumentoitava ja laissa on vielä yksityiskohtaisesti kirjoitettu mitä on dokumentoitava ja kuka dokumentoi. Onko mahdollista, että samalla kun yksilön oikeudet toteutuvat, myös kontrolli lisääntyy. Myös oppilashuollossa kerätään jatkuvasti tietoa oppilaista ja hooltajista. Kuraattorilla on oma rekisterinsä, samoin psykologilla ja terveydenhuollolla. Ainoa asia, mistä henkilö saa päättää, on se, siirretäänkö hänen tietojään viranomaiselta toiselle, ei siitä kirjataanko häntä koskevia tietoja ylös

10. JOHTOPÄÄTÖKSET

Koulumaailma heijastelee ympäröivää yhteiskuntaa. Koulu ei ole oma erillinen saarekkeensa, vaan sen toiminta on poliittisesti ohjattua, tekehän eduskunta jopa päätökset siitä, kuinka monta tuntia tiettyä oppiainetta on viikoittain.

Myös työelämä on alkanut vaatia koulutuksen uudistamista, mihin juuri tehty perusopetuksen uusi opetussuunnitelma, ammattikoulu-uudistus ja alkava lukiouudistus tähtäävät. Olisi valmistuttava nopeammin työelämän tarpeisiin. Nämä yhteiskunnalliset paineet näkyvät jo yhdeksäsluokkalaisten yhteishaussa keväisin, kun pitäisi löytää se oma ala ja lähteä sitä opiskelamaan. Valtion politiikka käytännössä on ristiriitaista. Meillä on nuorisotakuu, joka

takaa jokaiselle alle 25-vuotiaalle opiskelu-, työ- tai harjoittelupaikan kolmen kuukauden sisällä valmistumisesta. Toisaalta valtio vähentää opiskelupaikkoja ja irtisanoo opettajia. Nämä kaksi toimenpidettä sulkevat siis toisensa pois. Nuorten päihteiden käyttö on vakava ongelma, mutta samalla tulee muistaa, että aikuisten keskuudessa juuri alkoholin suurkulutus on suurin yksittäinen kuolinsyy työikäisen väestön keskuudessa.

Satuinpa kuulemaan väitteen, että jopa Suomen koko valtion budjetin alijäämä saataisiin plussan puolelle, jos meidän ei tarvitsisi maksaa alkoholin väärinkäytöstä aiheutuneita kustannuksia (Palola ym. 2011, 18.)

Yhteiskunnan rakennemuutokset näkyvät koulussa vaikkakin viiveellä. Jo nyt on nähtävissä eriarvoistumisen lisääntymistä, harrastusmahdollisuuksien rajallisuutta jne. oppilaiden keskuudessa. Se, miten saumattomasti saamme lastensuojelun ja –psykiatrian palvelut osaksi lasten ja nuorten tukiverkostoa, voi olla monen lapsen tärkein kysymys tulevaisuuden kannalta. Koululaitos on tasapäästänyt lapsia ja nuoria viimeiset vuosikymmenet. Tasokurssit on otettu pois ja tilalle on tullut kolmiportainen tukijärjestelmä. Erityisluokkia on vähennetty ja erityistä tukea tarvitsevia oppilaita on siirretty tavallisiin luokkiin. Tulokset eivät ole aina olleet niin hyviä, koska oppilaan tarvitsema tuki on jäänyt unohduksiin. Rahapulassa kunnilla ei ole palkata luokkiin henkilökohtaisia koulunkäynninohjaajia, vaikka tarve niin vaatisi. Tosiasia on, että ollakseen tasavertainen ja pärjätäkseen yhtä hyvin kuin muut, toinen vaatii enemmän kuin toinen. Todellinen tasa-arvo tarkoittaa siis sitä, että jokainen saa niin paljon kuin tarvitsee. Kouluissa annettava tuki tulisi kohdentaa niille, jotka sitä tarvitsevat eikä ”kaikille yhtä paljon-periaatteella.” Tämä koskee myös oppilashuoltoa. Eivät kaikki oppilaat tarvitse oppilashuollollisia palveluja, mutta niille, jotka niitä tarvitsevat, tulisi niitä olla tarjolla. On kuitenkin vakavasti kysyttävä, voiko yksilöllinen ja yhteisöllinen oppilashuolto sekä ennaltaehkäisevä sosiaalityö kouluissa toteutua lain edellyttämällä tavalla, kun monissa kunnissa pieniä kouluja lakkautetaan säästöjen nimissä ja siirrytään jatkuvasti suurempiin oppilaitosyksiköihin? Jos kuraattorilla on oppilaitoksessa jo 600 oppilasta hoidettavanaan, miten käy työn, kun siihen tulee 400 oppilasta lisää. Tämä koskee myös psykologi- ja terveydenhuoltopalveluja. Kuntien on tehtävä oppilashuoltoa tukevia rakenteellisia ratkaisuja esim. palkkaamalla lisää oppilashuollon henkilökuntaa oppilaitoksiin.

Tulevan hallituksen sote-ratkaisut ja mahdolliset koulutussäästöt ovat asioita, joista oppilaat eivät pääse päättämään, mutta he maksavat niistä. Sote-uudistuksen kaaduttua viime hallituksen aikana, on palvelujen kokonaisvaltainen järjestäminen edelleen hoitamatta. Miten vastata huutavaan pulaan nuorten psykiatrisista palveluista, kun palveluja ei yksinkertaisesti ole. Palvelujen keskittäminen suuriin kasvukeskuksiin merkitsee sitä, että ne ovat usein pitkän matkan päässä tai kokonaan saavuttamattomissa. Kuntien rahatilanne ei aina anna myöten tarjota esim. erikoissairaanhoidoa, mitä lapsi tai nuori saattaa tarvita. Miten yhteiskuntamme vastaa näihin erityisesti lapsille ja nuorille suunnattaviin palveluihin, jää nähtäväksi. Olemme Suomessa suurten rakenteellisten muutosten edessä ja varmasti leikkaukset tulevat koskettamaan vielä suurta määrää palveluja.

Oppilaiden ongelmiin ei välttämättä koulussa löydy selkeitä ratkaisuja, mikäli ongelmat johtuvat yhteiskunnan rakenteellisista ongelmista, kuten köyhyys, työttömyys, päihteiden käyttö jne.

Yhteiskunnan kovat arvot, kuten tulosvastuullisuus ja vastikkeellisuus näkyvät koulussa. Opettajien irtisanominen ja opetuksen siirtäminen toisella asteella etäopiskeluksi ovat suurentaneet ryhmäkokoja kouluissa ja jättäneet monen tukea tarvitsevat opiskelijan ilman tarvittavaa tukea. Kaikissa kouluissa ei välttämättä varaa enää hankkia kaikkia oppikirjoja. Nämä päätökset näkyvät myös oppilashuoltotyössä ja sen enenevässä tarpeessa. Kaikilla kunnilla ei välttämättä ole resursseja toteuttaa hyvää ja lain edellyttämää oppilashuoltoa.

Myös asuinalueiden väestökartta vaikuttaa koulussa tarvittaviin palveluihin. Asuinalueet, joissa asuu esim. paljon maahanmuuttajataustaisia perheitä, tuovat oppilashuoltoon myös omat haasteensa. Kyse on aina kuitenkin arvoista. Mitkä ovat yhteiskuntamme arvot, kun pohdimme oppilashuoltoa, koulutusta ja lapsia ja nuoria yleensä. Teemmekö hyviä perhepoliittisia päätöksiä, jotka ruohonjuuritasolla tukevat perheitä, huoltajia ja lapsia. Nämä kaikki päätökset heijastuvat myös koulun oppilashuoltotyöhön, jos ei heti, niin viiveellä. On myös pohdittava, miten luoda sellaisia työkäytänteitä koulun erityistyöntekijöiden kesken, että he kokevat työn olevan todellisesti moniammatillista.

Tiedonkulku tai sen puute on suuressa roolissa. Onko oppilashuoltotyö pirstaloitunut koulussa kuten sosiaalityö oppilaitoksen ulkopuolella? Päihdepalvelut haetaan yhdeltä luukulta, mielenterveyspalvelut toiselta. Voiko käydä niin, että oppilas on kouluterveydenhuollon asiakkaana psykologin tai kuraattorin tietämättä jotain oleellista? Käytännössä laki mahdollistaa tämän helpostikin. Kuulin oppilaasta, jolle oli tehty vakava ja suuri leikkaus. Huoltaja ilmoitti siitä kuraattorille, mutta kielsi tätä ehdottomasti puhumasta asiasta terveydenhoitajalle ja muulle koulun henkilökunnalle. Kouluterveydenhoitajalta jäi varmasti jotain oleellista tietoa saamatta, koska kieltö oli ehdoton. Onni onnettomuudessa tässä tapauksessa oli se, että oppilas itse keskusteli asiasta terveystarkastuksessa terveydenhoitajan kanssa huoltajan toiveesta huolimatta. Näin tieto leikkauksesta meni henkilölle, jota se ammatin puolesta ja asiantuntijuutensa puolesta eniten koskettaa. Kirjoittamani esimerkki oli varmasti ääriolasta, mutta se kertoo siitä, että jotain hyvin olennaista tietoa saattaa kadota matkan varrella ja että kokonaisvaltainen auttaminen ei aina välttämättä toteudu.

Toisaalta tehdään hyviäkin ratkaisuja. Lape-muutosohjelmaan on otettu yhtenä toimijana koulut mukaan ja yhdessä sosiaalipalvelujen kanssa pohditaan, miten erityistä tukea tarvitseville lapsille ja nuorille voidaan tarjota koulupolku, missä palvelut kulkevat katkeamatta koko koulupolun ajan joustavasti opiskelun ohella. Nuorisotoimi ja kolmas sektori ovat monessa koulussa paikkaamassa puuttuvia resursseja. Yhteisöllisen oppilashuoltotyön kautta oppilaitoksiin on kehitetty erilaisia malleja, joilla yhteisöllistä työtä pyritään viemään oppilaitoksissa eteenpäin. Vaasan yläkouluissa kuraattorit ovat yhdessä psykologien ja opettajien kanssa kehittäneet nk. hyvän käyttäytymisen mallin, jota juurrutetaan kouluihin.

Tällaisia muutosohjelmia tarvitaan lisää, sillä niiden suurin anti on juuri yhteisöllisyyden luomisessa ja moniammatillisuudessa eikä perheille tarjota enää toisistaan irrallisia palveluja. Tullaanko kouluissa tulevaisuudessa toteuttamaan hyvää ennaltaehkäisevää moniammatillista oppilashuoltoa vai korjaavaa, paljon kalliimpaa työtä, joka on usein myös aikaa vievää ja kallista, jää nähtäväksi.

Eräs hyvin vaikuttava asia on se, että oppilasmäärät pysyvät kohtuullisina työntekijää kohden, oli sitten kyse kuraattorista, psykologista tai terveydenhoitajasta. Meillä on korkeasti koulutetut ja ammattitaitoiset erityistyöntekijät kouluissa. He osaavat työnsä moniammatillisella kentällä.

LÄHTEET

Alasuutari, P. 2014. Laadullinen tutkimus 2.0. Vastapaino Tampere.

Alho, Sirkka 2014. Sosiaalityön tutkimuksen teoreettisia suuntauksia. Verkko-luento 9.12.2014. Jyväskylän yliopisto/Kokkolan yliopistokeskus Chydenius

Artikkeli 2019. Ammattitaitoinen henkilöstö on lapsen oppimisen ja hyvinvoinnin turva. Luettavissa 08.05.2019 <https://www.talentia.fi/koulukuraattorit/uutiset/ammattitaitoinen-henkilosto-on-lapsen-oppimisen-ja-hyvinvoinnin-turva/>

Backlund, Å. 2007. Elevvård i grundskolan, - Resurser, organisering och praktik. Stockholms Universitet. Doktorsavhandling. Institutionen för socialt arbete. Luettavissa: www.diva-portal.org/smash/get/diva2:196991/FULLTEXT01.pdf

Curator 2014. Koulukuraattoriyhdistyksen jäsenlehti.

Curator 2018. Luettavissa: <https://www.talentia.fi/koulukuraattorit/wp-content/uploads/sites/23/2018/12/Curator-2018.pdf> 8.5.2019

Fröjd, S., Mansikka, L., Ahonen, M., Ahonen, J. & Kaltiala-Heino, R. 2008. Oppilaan aggressiiviseen käyttäytymiseen puuttuminen. Pirkanmaan sairaanhoitopiirin julkaisuja 6/2008. Tampere: Pirkanmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä.

Gråsten-Salonen Hanna, Mehtiö Mervi 2014. Oppilashuolto ja koulun sosiaalityö ehkäisevänä lastensuojeluna. Lastensuojelun käsikirja. Sosiaaliportti. Saatavilla: http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/ehkaiseva_lastensuojelu/toimintamuotoja/oppilashuolto_ja_koulun_sosiaalityo/#otsikko4 (luettu 1.4.2014)

Arja Hastrup Marke Hietanen-Peltola Johanna Jahnukainen Marjaana Pelkonen (toim.). 2013. Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen uudistaminen Lasten Kaste -kehittämistyöstä pysyväksi toiminnaksi. THL. Raportti 3/13.

Henkilötietolaki. 22.4.1999/523 Luettavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990523>

HE 67/2013. Hallituksen esitys eduskunnalle oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. Luettavissa: <http://217.71.145.20/TRIPviewer/show.asp?tunniste=HE+67/2013&base=erhe&palvelin=www.eduskunta.fi&f=WORD>

Hietanen-Peltola, M., Korpilahti, U. (toim.). 2015. Terveellinen, turvallinen ja hyvinvoiva oppilaitos. Opas ympäristön ja yhteisön monialaiseen tarkastamiseen. THL.

Hietanen-Peltola M., Laitinen, K., Autio, E., Palmqvist, R. 2018. Yhteisestä työstä hyvinvointia – opiskeluhoultoryhmä perusopetuksessa. Ohjaus 9/2018. THL

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.

Jauhiainen, Arto 2001: Oppilashuollon kehityslinjoja Suomessa. Teoksessa Jahnukainen, Markku (toim.): Lasten erityishuolto ja -opetus Suomessa. Lastensuojelun keskusliitto. WS Bookwell Oy. Helsinki. 67–78.

Jauhiainen, A. 1993. Koulu, oppilaiden huolto ja hyvinvointivaltio. Suomen oppivelvollisuuskoulun ja sen asiantuntijajärjestelmien muotoutuminen 1800-luvun lopulta 1990-luvulle. Väitöskirja. Turun yliopisto. Turun yliopiston julkaisuja. Sarja C, Scripta lingua Fennica. Edita.

Juhila, K. 2006. Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere. Vastapaino.

Julkisuuslaki 621/1999. Luettavissa: <http://www.uta.fi/opiskelu/tietosuoja/julki.html>

Karlheinz Thimm (Hrsg.) 2012. Werkbuch „Sozialarbeit an Grundschulen“. Positionsbestimmungen, Alltagsbeschreibungen und Praxisreflexion. Institut für Innovation und Beratung an der Evangelischen Hochschule Berlin e. V. Berlin 2012.

Korkiamäki, M., Nylund, M., Raitakari, S., Roivainen I. 2008. Yhteisösosiaalityö kansalaisyhteiskunnan ja asiakastyön rajapinnassa. Luettavissa: https://www.sosiaaliantietopalvelu.fi/lisamateriaalit/yhteisot_ ja_sostyo_esipuhe.pdf

Koskela T. 2009. Perusopetuksen oppilashuolto Lapissa opettajien käsitysten mukaan. Väitöskirja. Lapin Yliopisto.

Kostamo-Pääkkö, K., Väyrynen S. & Ojaniemi (toim.) 2015. Sosiaalityön yhteisöllisyyttä etsimässä s. 7-11. Teoksesta Sosiaalityön yhteisöllisyyttä etsimässä. Väyrynen S., Kostamo-Pääkkö K. & Ojaniemi P. 2015. United Press Global.

Kuntaliitto. 2015. Kunnat.net.. Luettavissa: http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/opeku/opetus_lakiasiat/opekulakiasia/oppilashuoltolaki/Sivut/default.aspx

Kuntaliitto. 2015. Kunnat.net. Luettavissa: <http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/soster/sosiaalipalvelut/sosiaalityo/Sivut/default.aspx>

[Kuula, Arja 2006: Tutkimusetiikka. Gummerus. Jyväskylä.](#)

[Laitinen, K., Hallantie, M. 2011. Huomisen hyvinvointia – kehys oppilashuollon kehittämiseksi. Opetushallitus. Oppaat ja käsikirjat 2011:19](#)

Laki lastensuojelulain muuttamisesta 139/1990 Luettavissa:
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1990/19900139>

Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 2005. Luettavissa:
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2005/20050272>

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 2000. Luettavissa:
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2000/20000812>

Lastensuojelulaki 139/9.2.1990. Luettavissa: <http://www.edilex.fi/smur/19830683>

Layder, D. 1993. New Strategies in Social Research. An Introduction and Guide. Polity Press.

Layder, D. 2004. Social and Personal Identity. Understanding Yourself. Sage Publications. London.

Mahkonen, S. 2014. Uusi oppilashuoltolaki työvälteenä. Edita.

Metsämuuronen, J. 2000. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Metodologia-sarja 4. Jaabes OÜ Vöru, Viro 2000.

Metsämuuronen, J. (toim.). 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä. Luku 10: Johdanto laadulliseen tutkimukseen. Metsämuuronen, J. s. 80-89.

Metsämuuronen, J. (toim.). 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä. Luku 19: Fenomenologinen metodi: tutkimuksen tekemisen vaiheet. Virtanen, J. s. 170-197.

Onnismaa Jussi: Ohjaus- ja neuvontatyö. Aikaa, huomiota ja kunnioitusta. Gaudeamus, 2011. Luettavissa 12.05.2019 <http://taokblogi.blogspot.com/2014/05/ammattillinen-identiteetti-ja-ohjaaminen.html>

Opettaja-lehti. 34/2014. Uusi oppilashuolto hakusessa.

Opetushallitus. Oppilas- ja opiskelijahuollon opas. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden muutos / luku 5.4 oppilashuoltoa ja turvallisuuden edistäminen. Viitattu: http://www.oph.fi/oppilashuollon_opas

Opetushallitus 2004. Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 2004. Helsinki: Opetushallitus. Luettavissa: http://www.oph.fi/download/139848_pops_web.pdf

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1.8.2014. Luettavissa:
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287>

- Palola, E. & Karjalainen, V. (toim.) (2011): Sosiaalipolitiikka - hukassa vai uuden jäljillä? THL.
- Pelkonen, M., Hakulinen-Viitanen, T., Hietanen-Peltola, M. & Puumalainen, T. (toim.) 2013. Hyvinvointia useammille – lasten ja nuorten palvelut uudistuvat. Lasten ja nuorten terveyden ja hyvinvoinnin neuvottelukunnan loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriö. Raportteja ja muistioita 2013:36. Helsinki.
- Perttula, R. 2015. Syrjäytymispuhe hallinnan strategiana opiskelijahuollon sosiaalityössä. Väitöskirja. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Jyväskylän yliopisto. Luettavissa: https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/45264/978-951-39-6076-6_vaitos20022015.pdf?sequence=1
- Perusopetuslaki 31 a §. 21.8.1998/628 . Luettavissa: [http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628?search\[type\]=pika&search\[pika\]=perusopetuslaki#L7P31a](http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628?search[type]=pika&search[pika]=perusopetuslaki#L7P31a)
- Pippuri, T. 2015. Koulun sosiaalityön asiakkuudet ja asiakasprosessit. Kvantitatiivinen tutkimus espoolaisista peruskoululaisista kuraattoripalveluissa. Sosiaalityön ammatillinen lisensiaatintutkimus. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Tampereen yliopisto.
- Pohjola A. 2015 Yhteisöt ja yhteisöllisyys monimuotoisena ilmiönä s. 15-34. Teoksesta Väyrynen S., Kostamo-Pääkkö, K. & Ojaniemi P. 2015. Sosiaalityön yhteisöllisyyttä etsimässä. United Press Global.
- Roivainen, I., Nylund, M., Korkiamäki, R. & Raitakari, S. (toim.). 2008. Yhteisöt ja sosiaalityö. Kansalaisen vai asiakkaan asialla? PS-Kustannus.
- Sinko, P. 2004. Laki ja lastensuojelu, juridisoituvat käytännöt sosiaalityön arjessa ja asiantuntijuuden määrittelyssä. Palmenia-kustannus.
- Sipilä-Lähdekorpi, P. 2004. "Hirveesti tekijänsä näköistä" Koulukuraattorin työ peruskoulun yläluokilla. Väitöskirja. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Tampereen yliopisto.
- Suoninen, M. 2015. Erityisopettaja ja koulukuraattori yhdessä kouluhyvinvointia tukemassa yläkoulussa. Pro gradu. Kasvatustieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto.
- Syrjälä, L., Ahonen, S., Syrjäläinen, E. & Saari S. 1994. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Rauma. Kirjapaino West-Point Oy.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. Raportteja ja muistioita 2013:36. Hyvinvointia useammille – lasten ja nuorten palvelut uudistuvat. lasten ja nuorten terveyden ja hyvinvoinnin neuvottelukunnan loppuraportti.
- Socialstyrelsen och skolverket. 2016. Vägledning för elevhälsan. Luettavissa: <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2016/2016-11-4>
- SSWAA 2012. School Social Work Assosiation of Amerika. Luettavissa: <http://www.sswaa.org/?page=721>

Talentia 2015. Artikkele: Jämkkyyttä kuraattorityöhön. s. 36-38.

TE-palvelut, ammattinetti 2017. Luettavissa:
http://www.ammattinetti.fi/ammattit/detail/287_ammatti

THL. Kouluterveyskysely. <https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/vaestotutkimukset/kouluterveyskysely>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki. Tammi.

Tuomi, J., Sarajärvi, A. 2009: Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Utbildningsstyrelsen 2004. Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2004. Helsingfors: Utbildningsstyrelsen. Luettavissa:
<http://www02.oph.fi/svenska/ops/grundskola/LPgrundl.pdf>

Wallin, A. 2011. Sosiaalityö koulussa. Avaimia hyvinvointiin. Tietosanoma Oy. Helsinki.

LIITE 1.

Hei,

Olen sosiaalityön maisteriopiskelija Kokkolan yliopistokeskus Chydeniuksesta. Teen pro gradu-tutkimustani oppilashuollosta, aiheena Mitä uutta uuden lain myötä? - uutta oppilashuoltokäytäntöä luomassa. Tutkimukseni ohjaajina toimivat sosiaalityön professori YTT Aila-Leena Matthies ja yliopistonlehtori YTT Johanna Hiitola.

Tarkoitukseni on tutkia, millaisia kokemuksia koulukuraattoreilla, -terveydenhoitajilla ja psykologeilla on yhteistyöstä uuden 1.8.2014 voimaantulleen oppilashuoltolain myötä mikro-, meso ja makrotasolla. Tutkimus toteutetaan sähköpostikyselynä ja se sisältää avoimia kysymyksiä. Kysely lähetetään Vaasan, Laihian ja Mustasaaren perusopetuksen koulukuraattoreille, -terveydenhoitajille ja -psykologeille.

Uuden oppilashuoltolain voimaan tulemisesta on reilu vuosi ja siksi on mielestäni tarpeellista tutkia, millaisia kokemuksia sitä soveltavilla koulun erityistyöntekijöillä on uuden lain tuomista muutoksista käytännön työssä. Edelleen on hyvä tutkia, mikä lain muutoksessa on koettu hyväksi ja mikä huonoksi. Koska tutkimukseen valittujen vastaajien määrä on suhteellisen pieni, olisi tutkimuksen onnistumisen kannalta tärkeää, että mahdollisimman moni oppilashuollon työntekijä vastaisi kyselyyn. Jokainen teistä on tärkeä asiantuntija uuden oppilashuoltolain soveltamisessa, ja siksi jokaisen kokemukseen perustuva tieto lain toimivuudesta on erittäin arvokasta. Vastauksianne käsitellään luottamuksellisesti ja niistä raportoidaan siten, että vastaaja ei ole tunnistettavissa. Sähköiset vastaukset tallennetaan tutkimusaineistoksi tutkijan tietokoneelle analyysin tekemistä varten, ja tutkimuksen valmistuttua tämä aineisto hävitetään sekä tietokoneelta että verkosta. Mahdollisesti tulostetut aineistot hävitetään silppurilla tai polttamalla.

Pyydän ystävällisesti vastaamaan oheiseen kyselyyn 15.02.2016 mennessä. Tutkimus valmistuu arviolta syksyyn 2016 mennessä. Jokaisen kunnan opetusvirastoon lähetetään yksi kappale valmiista tutkimuksesta. Kiitän jo etukäteen vastaajia.

Kunnioittaen,

Sirpa Dyster
Schwerininkatu 6 b 8
65350 Vaasa
Puh. 044-0373754
sirpa.dyster@jippii.fi

LIITE 2.

SÄHKÖPOSTIKYSELY

Ympyröi oikea vaihtoehto:

Ammatti: koulukuraattori kouluterveydenhoitaja koulupsykologi

Aste: alakoulu yläkoulu molemmat

Kieli: suomi ruotsi

1. Miten näet uuden oppilashuoltolain muuttaneen työtäsi yleisesti ottaen? Millaisia mahdollisia uusia työkäytänteitä se on mahdollistanut?
2. Miten koet uuden lain heijastuvan yhteistyössä koulukuraattorin, -terveydenhoitajan ja/tai –psykologin kanssa. Kerro esimerkkejä.
3. Miten koet lain näkyvän oppilaan ja perheiden kanssa tehtävässä työssä. Kerro esimerkkejä.
4. Miten koet lain mahdollisesti muuttaneen yhteistyötäsi koulun muun henkilökunnan (rehtori, opettajat, erityisopettajat, opinto-ohjaaja) kanssa? Kerro esimerkkejä.
5. Mitä yhteiskunnallisia muutoksia näet uuden lain taustalla?
6. Mitä pidät lain myönteisinä vaikutuksina työllesi?
7. Mitä pidät lain kielteisinä vaikutuksina omalle työllesi?
8. Mitä muuta haluaisit aiheesta sanoa?

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

KOKKOLAN YLIOPISTOKESKUS
CHYDENIUS

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

TUTKIMUKSEN TEKIJÄ

Sukunimi	Etunimet
Dyster	Sirpa Maria
Osoite Schwerininkatu 6 b 8 65350 Vaasa	
Puhelin 044-0373754	Sähköpostiosoite sirpa.dyster@jippii.fi
Muut tekijät	
Tutkimuslaitos, oppilaitos tai muu yhteisö, nimi Kokkolan Yliopistokeskus Chydenius/ Jyväskylän yliopisto	Koulutusohjelma/suuntautumisvaihtoehto Sosiaalityön maisteriopinnot 2014-2016

TUTKIMUKSEN OHJAAJA(T) OPPILAITOKSESSA

Nimi Johanna Hiitola	
Toimipaikka ja osoite Jyväskylän yliopisto, Kokkolan yliopistokeskus Chydenius, PL 567, 67701 Kokkola	
Puhelin 040-575 9908	Sähköpostiosoite johanna.hiitola@chydenius.fi
Oppiarvo ja ammatti YTT, Yliopiston lehtori	
Sitoudun ohjaamaan tutkimusta	
Päiväys 15.1.2016	Allekirjoitus JOHANNA HIITOLA

TUTKIMUS

Tutkimuksen nimi Mitä uutta lain myötä? –Uutta oppilashuoltokäytäntöä luomassa
Tutkimuksen taso Maisteriopintojen pro gradu -tutkielma (40op)
Pääasiallinen tutkimustapa/-menetelmä Sähköpostikysely

Selvitys siitä, miten tutkimusaineistoa säilytetään ja hävitetään tutkimuksen jälkeen.
Tutkimus toteutetaan sähköpostikyselyinä. Vastaukset tuostetaan ja sähköpostit hävitetään. Tutkimuksen jälkeen tuostetut kyselyt hävitetään polttamalla.

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

KOKKOLAN YLIOPISTOKESKUS
CHYDENIUS

--

Lyhyt yhteenveto tutkimussuunnitelmasta (tutkimuksen aihe, tarkoitus ja teoreettinen tausta, käytetty tutkimusaineisto, aineiston keruu- ja analysointitapa, tutkimuksen merkityksen arviointi, eettiset näkökohdat)

Tutkimus toteutetaan sähköpostikyselynä. Vastaukset tulostetaan ja sähköpostit hävitetään. Tutkimuksen jälkeen tulostetut kyselyt hävitetään polttamalla.

Hakemuksen liitteet:
Tutkimussuunnitelma

Aineiston keruu-aika (alkaa/päätyy)	Tutkimuksen arvioitu valmistumisaika
01.-15.02.2016	syksy 2016

TUTKIJAN SITOUMUS JA ALLEKIRJOITUS

Sitoudun noudattamaan ehdotonta vaitiolovelvollisuutta ja luovuttamaan korvauksetta tutkimuksesta sen valmistuttua yhden kappaleen tutkimusluvan myöntäneelle organisaatiolle. Mikäli tutkimuksen teko keskeytyy, tulen ilmoittamaan siitä tutkimusluvan myöntäneelle organisaatiolle.

Vaasa 10.01.2016
Päiväys

Sirpa Dyster
Sirpa Dyster
Allekirjoitus ja nimen selvennys

PÄÄTÖS

<i>Tutkimuslupahakemus hyväksytään.</i>	
Päätöksen tekijä <i>Sivisjärjestö sij.</i>	Allekirjoitus <i>Arto Uusitalo</i>
Päiväys <i>25.1.2016</i>	Pykälä §

PÄÄTÖKSEN JAKELU

1. Hakija Päiväys ___ / ___ 20__	☐ Lähetetty	☐ Luovutettu
2. Sosiaali- ja terveystoimen yhteyshenkilö		

Vaasan kaupunki
Vasa stad
 Suomenkielinen perusopetus

Päätös – Beslut
08.02.2016
§ 25 / 2016
 DocID: 121881

Viranhaltija- Tjänsteinnehavare
 Koulutoimenjohtaja

Asianro - Ärendenr

Esittelijä - Föredragande

Asia – Ärende

Tutkimuslupa / Sirpa Dyster

Esitys - Förslag

Sirpa Dyster hakee tutkimuslupaa maisteritutkintoon liittyvän opinnäytetyön Mitä uutta lain myötä? -Uutta oppilahuoltokäytäntöä luomassa tekemiseksi. Tutkimuksen tarkoitus on selvittää minkälaisia muutoksia uusi oppilahuoltolaki on tuonut koulukuraattorien, -terveydenhoitajien ja -psykologien väliseen yhteistyöhön.

Päätös - Beslut

Hyväksyttiin.

Allekirjoitus –
 Underskrift

 Koulutoimenjohtaja,
 Juha-Pekka Lehmus

Tiedoksianto –
 För kändedom

ao., kop, ktj, os

Lisätietoja antaa –
 Tilläggsuppgifter ges av

*Koulutoimenjohtaja Juha-Pekka Lehmus
 p. 06-3253206*

Otteen oikeaksi todistaa

Utdragets riktighet bestyrker

Oikaisuvaatimusohje - Anvisning för rättelseyrkande

Päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen alla mainitulle viranomaiselle 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista:

Den som är missnöjd med detta beslut kan inom 14 dagar från delfäendet av beslutet framställa ett skriftligt rättelseyrkande till:

VALITSE..... / VÄLJ.....

Osoite:
 PL 3, Vaasanpuistikko 10
 65101 VAASA
 spost: keskuskirjaamo[at]vasa.fi
 faksi: 06 325 1006

Adress:
 PB 3, Vasaesplanaden 10
 65101 VASA
 epost: centralregistraturen[at]vasa.fi
 fax: 06 325 1006

Vaasan kaupunki
Vasa stad
Sosiaali- ja terveystoimi

Päätös – Beslut

22.4.2016
§ 38 / 2016
DocID: 140890

Viranhaltija- Tjänsteinnehavare
Tulosaluejohtaja - Resultatombådesdirektör

Asianro - Ärendenr

Esittelijä - Föredragande

Asia – Ärende

Tutkimuslupa / Dyster Sirpa

Esitys - Förslag

Sirpa Dyster on anonut tutkimuslupaa maisteriopintoihinsa liittyvän opinnäytetyön tekemiseen. Työssä tutkitaan uuden oppilashuoltolain merkitystä eri työntekijöiden välisessä yhteistyössä perusopetuksessa. Laihian yhteistoiminta-alueen osalta tutkimus tulee koskemaan terveydenhoitajia.

Päätös - Beslut

Myönnän tutkimusluvan.

Allekirjoitus –
Underskrift

Tulosaluejohtaja - Resultatombådesdirektör,
Kirsti Ikola

Tiedoksianto –
För kännedom

Sotela, aluejaosto, S.Dyster, I.Enlund

Lisätietoja antaa –
Tilläggsuppgifter ges av

Kirsti Ikola, p.06 325 2308

Otteen oikeaksi todistaa
Utdragets riktighet bestyrker